

Rapport

Hat og trusler mot folkevalgte

Laget for

Kommunesektorens
organisasjon (KS)

Mars 2019

Innhold

Forord	3
1. Sammendrag	4
2. Innledning	6
2.1 Bakgrunn	6
2.2 Begrepsforståelse.....	6
2.3 Prosjektets formål og problemstillinger	7
3. Metode og undersøkelsesdesign	8
3.1 Metode og gjennomføring	8
3.2 Målgruppe og utvalg	8
3.3 Statistikkinnhenting og frafallsvurdering	9
4. Analyse og funn: Hat og trusler mot folkevalgte.....	10
4.1 Omfang av hatefulle ytringer og trusler mot folkevalgte.....	10
4.2 Typer hat og trusler som fremsettes.....	13
4.3. Fora for hat og trusler	17
4.4 Sammenheng og kontekst.....	19
4.5 Bakenforliggende motivasjoner	23
4.6 Ytringers og truslers konsekvenser for lokalpolitikere.....	25
4.6.1 Hatefulle ytringer og truslers psykiske konsekvenser	25
4.6.2 Handlingenes konsekvenser for endret atferd blant lokalpolitikere.....	27
4.6.3 Konsekvenser for demokratisk deltagelse og politisk aktivisme	28
4.6.4 Konsekvenser for den politiske sfære	30
4.6.5 Politianmeldelser og opplevelse av saksbehandling	31
5. Oppsummering og drøfting.....	36
5.1 Ytringsfrihetens liberale dilemma	36
5.2 Interne og eksterne barrierer for demokratisk deltagelse.....	36
5.3 En demokratisk utfordring	37
5.4 En nåværende problemstilling for fremtidens demokrati.....	38
Vedlegg 1. Fordeling av fylke- kommunerepresentanter	39
Vedlegg 2. Feilmarginer	40

Forord

På oppdrag fra KS har Ipsos kartlagt omfanget av hatefulle ytringer og trusler blant folkevalgte politikere i Norge. Videre har vi undersøkt i hvilke fora og sammenhenger disse hendelsene forekommer, og til slutt hvilke konsekvenser hendelsene har hatt for lokalpolitikere.

FoU-prosjektet er utført av Lise Campbell Lehne og Carina Riborg Holter i Ipsos. Kontaktperson hos KS er Hilde Ravnaas.

Vi takker KS for god dialog underveis i oppdraget. Vi vil også takke alle som har bidratt som respondenter i kartleggingen.

Oslo, mars 2019

Ipsos

1. Sammendrag

Omfang

Litt over 4 av 10 av de spurte lokalpolitikere har blitt utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler.

Resultatene viser at det er flere lokalpolitikere som har blitt utsatt for hatefulle ytringer (39 %) enn de som har blitt utsatt for konkrete trusler (13 %). Det er totalt 8 % som har opplevd både hatefulle ytringer og konkrete trusler. Jo yngre man er, jo høyere er sannsynligheten for å bli utsatt for hatefulle ytringer. Personer i Nord Norge har en høyere andel som svarer at de har vært utsatt for hatefulle ytringer sammenlignet med gjennomsnittet, og konkrete trusler rammer i størst grad de som er bosatt i sentrale strøk. Andelen som har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler er noe høyere blant FrP politikere enn blant gjennomsnittet. Lavest andel finner vi blant KrF politikere.

Type

Her kan man skille mellom indirekte og direkte former for kontakt og formidling av hatefulle ytringer eller trusler. *Indirekte kontakt* viser til kommunikasjon via midler som sosiale medier, internett eller telefon. *Direkte kontakt* viser til formidling av hatefulle ytringer eller trusler via fysisk eller nær kontakt med avsenderen, slik som ubehagelige tilnærmelser eller kontaktforsøk, fysisk angrep eller skadeverk på eiendom.

Hatefulle ytringer oppleves oftest gjennom indirekte kontakt. Resultatene fra undersøkelsen viser at nesten 3 av 5 (57 %) har opplevd plagsomme og uønskede henvendelser via Twitter, Facebook eller andre sosiale medier

De som har opplevd *konkrete trusler* har vært mer utsatt for direkte former for kontakt. I underkant av en fjerdedel (23 %) har opplevd at noen har foretatt ubehagelige eller uønskede tilnærmelser eller kontaktforsøk hjemme, på arbeidet eller på offentlige steder eller at noen har opptrådt på en ubehagelig eller urovekkende måte i forbindelse med politiske arrangementer eller reiser.

Fora

Internett er det fora som oftest blir benyttet for fremsettelse av både hatefulle ytringer og konkrete trusler mot folkevalgte lokalpolitikere. Sosiale medier er det som oftest blir benyttet etterfulgt av kommentarfelt og nettforum. Telefon/SMS er den tredje mest brukte kanalen.

Sammenheng

Resultatene viser at de lokale politikere tror at de har blitt spesielt utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler i kraft av å være i offentlighetens søkelys ved å fronte enkeltsaker (80 %) eller deres egen partitilhørighet (58 %). Andre grunner som er nevnt er baksnakking, svertkampanjer eller hersketeknikker i forbindelse med intern politiske maktkamper og fra politiske motstandere.

Motivasjoner

Ønske om å påvirke lokalpolitikernes handlinger eller beslutninger samt ønske om å vise misnøye antas av flest lokalpolitikere (59 %) å være avsenders motiv for handlingen. I tillegg tror litt over halvparten (57 %) at motivet bak hendelsen var å fornærme eller ydmyke.

Konsekvenser

Hatefulle ytringer og trusler kan påvirke de lokale politikere både psykisk og sosialt på den ene siden, og i tillegg få konsekvenser for deres politiske deltagelse.

Resultatene fra undersøkelsen viser at litt over halvparten av de som har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler har blitt sint, lei seg eller følt avmakt (i meget eller ganske stor grad). 18 % sier at de har vært redde (i meget + ganske stor grad). Vi ser en tydelig høyere andel som har vært redde blant de som har mottatt konkrete trusler.

Nesten 4 av 10 (37 %) som har opplevd hatefulle ytringer eller konkrete trusler forteller at disse hendelsene har ført til endret adferd eller gjennomføring av tiltak. Vi ser at det er en særlig høy andel blant de som ble redde av hendelsen som har endret adferd (64 %).

Blant de som har endret adferd sier nesten 6 av 10 at hendelsene har ført til begrenset talefrihet rundt politiske temaer (58 %) og at de har unnlatt å engasjere seg eller uttale seg i en spesifikk sak eller saksfelt (57 %). Litt over halvparten (52 %) har vurdert å slutte som politiker, mens 15 % har bestemt seg for å slutte. Omtrent 1 av 3 har også fått dårlig selvtillit som følge av hendelsene, samt har blitt bekymret for å være ute i offentlighet og for sikkerheten til de nærmeste. Rundt 1 av 10 har iverksatt ulike sikkerhetstiltak, både hjemme og på jobb, samtidig som de har endret daglige rutiner.

Hets og hatefulle trusler som andre politikere utsettes for kan også påvirke enkeltindividet på forskjellige måter. I denne undersøkelsen ser vi at nesten en fjerdedel har unnlatt å engasjere seg eller uttale seg i en spesifikk sak eller saksfelt, og nesten 1 av 5 har nølt med å stå frem med et bestemt standpunkt eller begrenset sin talefrihet rundt politiske temaer.

Totalt har 14 % av de lokalpolitikere som har opplevd hatefulle ytringer eller trusler anmeldt forholdet til politiet. I tillegg har 18 % vurdert å gjøre det. Andelen av de som har politianmeldt hendelsen er størst blant de som har vært utsatt for konkrete trusler. Om lag 1 av 3 (30 %) opplevde at behandlingen av saken og oppfølgingen var god fra politiets side, mens 16 % opplevde den som dårlig/fikk ikke hjelp. Ca 1 av 4 saker (24 %) har blitt henlagt. Sakens alvorlighetsgrad er den mest hyppige årsaken til at lokalpolitikere velger å ikke anmelde hendelser som hatefulle ytringer eller trusler.

2. Innledning

2.1 Bakgrunn

Et trygt og anstendig debattklima med toleranse for meningsbrytning utgjør et grunnelement i et velfungerende demokrati. Folkevalgte representerer innbyggernes vilje og mening og har et særlig ansvar for å bidra til en opplysende debatt om viktige samfunnspolitiske saker.

Slik tidligere forskning påpeker er topp-politikere en utsatt yrkesgruppe, både når det gjelder hets og trakassering, men også for alvorlige trusler og vold (Bjørge og Silkoset 2017:7).¹ Når det rapporteres om tilfeller av at folkevalgte opplever hat og trusler, kan dette utgjøre en trussel både mot dagens og fremtidens demokratiske prosesser.

Det finnes i dag ingen oversikt over utbredelsen av hat og trusler mot lokale folkevalgte i Norge. Formålet med denne undersøkelsen har derfor vært å få bedre kunnskap om både omfang og type hat og trusler som de folkevalgte i kommuner og fylkeskommuner utsettes for. Undersøkelsen har tatt utgangspunkt i lokalpolitikernes egne opplevelser av de ulike hendelsene. I tillegg har vi i undersøkelsen også forsøkt å få innsikt i hvilke fora og sammenhenger dette forekommer, og hva slags motiver lokalpolitikerne tror ligger til grunn for hendelsene. Hvilke konsekvenser hendelsene har hatt, har også blitt kartlagt i undersøkelsen. Se mer om formål og problemstilling i kapittel 2.3

2.2 Begrepsforståelse

I forbindelse med dette oppdraget forstås «hat og trusler» som hatefulle ytringer, trusler, sjikane, vold og annen utilbørlig verbal eller fysisk atferd som kan knyttes til utøvelse av politisk verv, jf. KS' tilbudsforespørsel.

Det finnes ikke en universelt anerkjent definisjon av hatefulle ytringer, og konseptet kan forstås både juridisk og normativt. Den første er den juridiske, som definerer hatefulle ytringer etter straffeloven §185 annet ledd (tidligere 135a). Denne verner mot alvorlige hatytringer som forsettlig eller grovt uaktsomt fremsettes offentlig eller i andres nærvær.

Ettersom ikke alle vil ha en klar formening om hva som juridisk definerer en hatefull ytring, har dette prosjektet inntatt en normativ tilnærming til hatefulle ytringer som konsept. Dette er fordi folk gjerne har ulike oppfatninger av hva som er «hatefullt», som ikke nødvendigvis dekkes av den juridiske definisjonen. I en normativ forståelse av konseptet benyttes ofte Likestillings- og diskrimineringsombudets (LDO) utvidelse av begrepet. Her forstås hatytringer som

"... nedverdiggende, truende, trakasserende eller stigmatiserende ytringer som rammer individets eller en gruppes verdighet, anseelse og status i samfunnet ved hjelp av språklige og visuelle virkemidler som fremmer negative følelser, holdninger og oppfatninger basert på kjennetegn, som for eksempel etnisitet, religion, kjønn, nedsatt funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsuttrykk, kjønnsidentitet og alder" (LDO 2015:12).²

En utvidet forståelse er hensiktsmessig fordi det belyser fenomenets sosiale, kulturelle, kognitive og psykologiske aspekter. Denne tilnærmingen er ofte anvendt i den offentlige debatten rundt fenomenet, men er også nødvendig for å komme nærmere forståelsen av hva hatefulle ytringer er, hvordan det oppleves og hvilke konsekvenser det har for det norske demokratiet (LDO, 2015).

¹ Bjørge og Silkoset (2017) *Trusler og trusselhendelser mot politikere*. Oslo: Politihøgskolen

² LDO (2015), *Hatytringer og hatkriminalitet*. Oslo: Likestillings- og diskrimineringsombudet

2.3 Prosjektets formål og problemstillinger

Undersøkelsen har hatt som formål å få bedre innsikt om hat og trusler mot folkevalgte i kommuner og fylkeskommuner. Tematisk har oppdraget blitt delt opp i seks undertema. Dette avsnitt gir en mer utfyllende beskrivelse av de relevante problemstillingene i undertemaene.

Figur 1. Undersøkelsestemaer

Målgruppen for undersøkelsen er folkevalgte i kommuner og fylkeskommuner, se nærmere omtale under kapitel 3. *Metode og undersøkelsesdesign: Målgruppe og utvalg.*

Undersøkelsen har hatt som formål å gi økt innsikt i følgende:

- Omfang av ulike typer hat og trusler
  - I tillegg til å kartlegge hvor mange hendelser de lokale politikere har vært utsatt for, har det også vært ønske om å kartlegge i hvilken grad det finnes forskjeller mellom ulike undergrupper når det gjelder hyppighet.
- Type hat og trusler som fremsettes
  - Under dette punktet har målet vært å kartlegge hvilke typer hat og trusler som fremsettes, og om disse har blitt fremsatt via direkte eller indirekte kontakt.
- Fora for fremsettelse
  - Kartlegging av i hvilke fora hat og trusler fremsettes, og om noen fora er mere benyttet enn andre.
- Sammenhenger hvor hat og trusler forekommer
  - Her har målet vært å kartlegge om det er enkelte typer politiske saker som «utløser» større grad av hets og trusler, eller om problemet er mer generelt (knyttet til selve folkevalgtrollen, politisk tilhørighet, innvandrerbakgrunn eller demografiske kjennetegn som eksempelvis kjønn).
- Motivene bak hendelsene en er utsatt for
  - Her har hensikten vært å kartlegge hva politikerne selv tror at avsenderne ønsket å oppnå med sine handlinger.
- Konsekvenser av de hatefulle ytringene og truslene
  - Her har målet vært å kartlegge konsekvenser både på det private plan og for aktørenes politiske virke.
    - Private plan; eksempelvis opplevd trygghet i hverdagen eller psykisk helse.
    - Aktørenes politiske virke; herunder spørsmålet om det har påvirket personens grad av politisk deltagelse og motivasjon til å ytre seg offentlig.

3. Metode og undersøkelsesdesign

3.1 Metode og gjennomføring

Dataene til denne undersøkelsen er samlet inn gjennom en webundersøkelse rettet mot folkevalgte politikere i kommuner og fylkeskommuner i hele landet. Web ble vurdert som den mest hensiktsmessige metoden i lys av undersøkelsens sensitive tematikk, samt det faktum at mange av politikerne er kjente personer i den politiske offentligheten og dermed kan oppleve selvutfylling som en tryggere måte å besvare undersøkelsen på.

Spørreskjema ble utformet i samarbeid med KS og gjennomgikk flere runder med kvalitetssikring. I forkant av datainnsamlingen ble spørreskjemaet pilotert elektronisk og deretter sendt ut til alle i bruttoutvalget.

Datainnsamlingen ble utført i perioden 26. februar til og med 7. mars 2019. Totalt har vi mottatt 1700 svar i undersøkelsen. Dette tilsvarer en svarprosent på 20,2 %, som vil kunne gi et godt grunnlag for innsikt i problemstillingen blant de folkevalgte i Norge.

Gjennom flere tiltak har vi tilrettelegge for en best mulig deltakelse i undersøkelsen. For å kunne gi respondentene økt fleksibilitet har undersøkelsen vært tilgjengelig for besvarelse på nettbrett/mobil.

I samarbeid med KS ble det jobbet frem en god og tillitsvekkende informasjonstekst til undersøkelsen som skulle motivere de folkevalgte til å delta og samtidig beskrive hvordan deres anonymitet ble sikret. Det ble også sendt ut en påminnelse i løpet av datainnsamlingsperioden.

KS har også i forkant av undersøkelsen på sine hjemmesider skrevet om temaet og fortalt om undersøkelsen som skal gjennomføres, og at resultatene fra undersøkelsen skal presenteres på KS' kommunalpolitiske toppmøte i april.³

Undersøkelser med et relevant og interessant tema har av erfaring positiv innvirkning på tilbøyeligheten til å delta. Vi vurderer at denne undersøkelsen har en slik tematikk. Å vise til hvordan undersøkelsen kan ha nytteverdi for den enkelte, for eksempel ved at resultater fra undersøkelsen vil offentliggjøres, virker også erfaringsmessig positivt inn på deltakelsen.

3.2 Målgruppe og utvalg

Målgruppen for undersøkelsen er folkevalgte i kommuner og fylkeskommuner. Undersøkelsen er sendt ut til samtlige kommuner og fylker i Norge. I kommunene er undersøkelsen sendt ut til kommunestyrerepresentanter, leder og nestleder for lokalstyrene, samt ordførere og varaordførere. I fylkene er undersøkelsen sendt ut til fylkestingrepresentanter, fylkesordførere og fylkesvaraordførere. I Oslo er undersøkelsen sendt ut til representantene i bystyret.

Listegrunnlaget bestod av en kontaktliste fra KF med e-postadresser til de folkevalgte. Listene er basert på KFs Kommuneregister. Navn på de folkevalgte blir lagt inn via en import fra KMD etter hvert valg. Kommunene og fylkene legger selv inn e-postadresser på de folkevalgte. KF oppdaterer registeret når de mottar informasjon om endringer. I tillegg sendes det med jevne mellomrom ut påminnelser om at registeret bør holdes oppdatert for å sikre åpenhet i kommunesektoren.

³ KS (2019) <https://www.ks.no/kommunalpolitisk-toppmote-2019/--hets-truer-ytringsfriheten/>

Listene blir brukt til kommunikasjon/informasjon til alle de folkevalgte, og er en anerkjent og mye brukt kilde for kontakt med folkevalgte politikere i Norge.

Utvalgsdesignet for undersøkelsen gjenspeiler et tverrsnitt av de folkevalgte i norske kommuner og fylker, sett i forhold til fordeling av folkevalgte etter kjønn, alder, region og partitilhørighet.

3.3 Statistikkinnhenting og frafallsvurdering

Parallelt med gjennomføringen av surveyen er det innhentet relevant statistikk for å belyse fordelingen av de folkevalgte i Norge. Inngående kjennskap til kjennetegn ved de folkevalgte muliggjør en bedre vurdering av frafall og skjevheter i besvarelser av undersøkelsen.

Vi har sammenlignet fordelingen fra web-undersøkelsen med offentlig tilgjengelig statistikk fra Statistisk Sentralbyrå (SSB), og basert på dette valgt et utvalg av data som vi vurderer som relevante kjennetegn ved folkevalgte i Norge.⁴ Foreliggende data om kandidater og representanter i kommuner og fylker er innhentet pr. 28. januar 2016.

Vi ser det som sannsynlig at temaet i undersøkelsen i noen grad kan preges av alder og bosted. Skjevheter i utvalget er derfor ved vekting justert opp mot SSBs statistikk over antall folkevalgte i 5 alderssegmenter og 7 regioner. I analysene har vi også benyttet oss av SSBs Sentralitetsindeks.⁵

Oversikt over fordelingen blant de folkevalgte som har besvart undersøkelsen presenteres i Vedlegg 1.

En mulig feilkilde i denne undersøkelsen kan være at personer som ikke har opplevd noe særlig av hets og trusler, kanskje vil være mindre tilbøyelig til å besvare undersøkelsen. I tillegg kan en annen usikkerhet knyttes til resultatene ved at noen personer (lokalpolitikere) tåler langt mer enn andre når det gjelder personangrep og hets før det oppleves som trusler. Til tross for dette tror vi det ikke er grunn til å tro at det er systematiske skjevheter i resultatene som vil gi et overdrevet inntrykk av hvor utsatt lokalpolitikere føler at de er ovenfor hatefulle ytringer og trusler.

Utvalgsundersøkelser er alltid beheftet med feilmarginer. Feilmarginen varierer med antall intervjuer og svarfordelingen på det enkelte spørsmål. Se vedlagte tabell i Vedlegg 2.

---

⁴ Statistisk Sentralbyrå (2016) [Kommunestyre- og fylkestingsvalget, kandidater og representanter](#). Oslo: SSB

⁵ Statistisk Sentralbyrå (2017) [Ny sentralitetsindeks for kommunene](#). Oslo: SSB

4. Analyse og funn: Hat og trusler mot folkevalgte

Hvert kapittel tar for seg resultater på totalnivå med grafiske illustrasjoner. Analysen vil gjennomgående belyse statistisk signifikante variasjoner mellom kjønn, aldersgrupper, sentralitet, landsdel og partitilhørighet.

I kapittel 4.1 ser vi først på omfanget av hatefulle ytringer og trusler som lokale politikere utsettes for. Videre vil kapittel 4.2 ta for seg hva slags type hat eller trusler som fremsettes, med hovedfokus på hva slags diskrimineringsgrunnlag som ytringene er rettet mot. Kapittel 4.3 tar for seg hva hvilke fora ytringene og truslene fremsettes i, fra tradisjonelle til moderne og elektroniske plattformer.

Kapittel 4.4 ser nærmere på ytringene og truslenes kontekst og sammenheng. Her er det fokus på hva de folkevalgte selv antar at er de fremste grunnene til at de har blitt utsatt for hatefulle ytringer eller trusler, samt hvor viktig de ulike grunnene anses å være. Kapittel 4.5 undersøker så hvilke bakenforliggende motiver som antas å ligge bak handlingene.

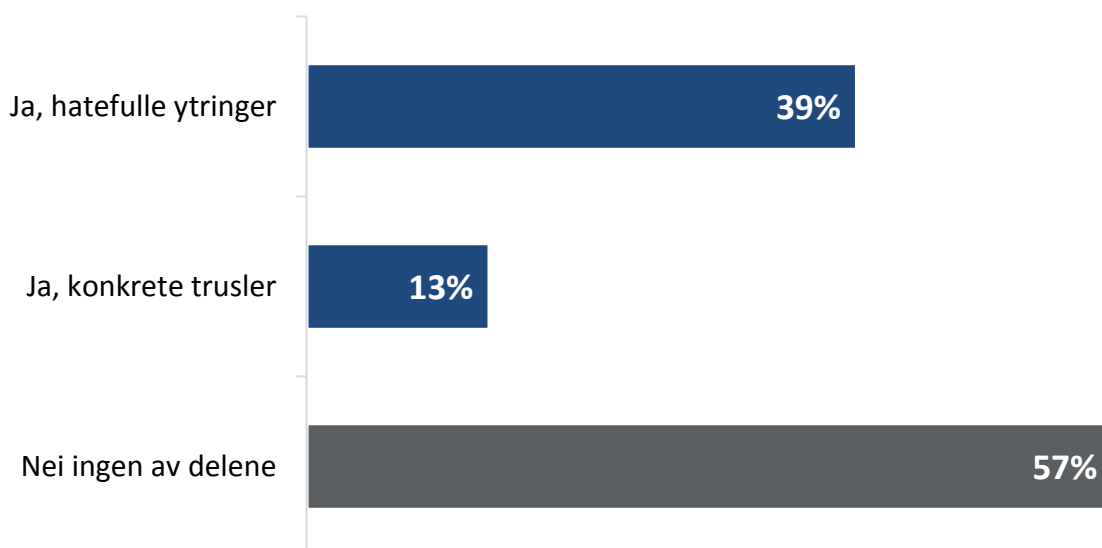
Kapittel 4.6 redegjør deretter for hvilke konsekvenser hatefulle ytringer og trusler mot folkevalgte politikere har hatt for dem sosialt og psykologisk, men også hvilke negative implikasjoner det har hatt for deres politiske virke og deltakelse. Avslutningsvis vil de viktigste funnene fra analysen drøftes og belyses med sosiologisk perspektiver på demokrati, medborgerskap og ytringsfrihet.

4.1 Omfang av hatefulle ytringer og trusler mot folkevalgte

Andelen som har vært utsatt for hatefulle ytringer eller trusler

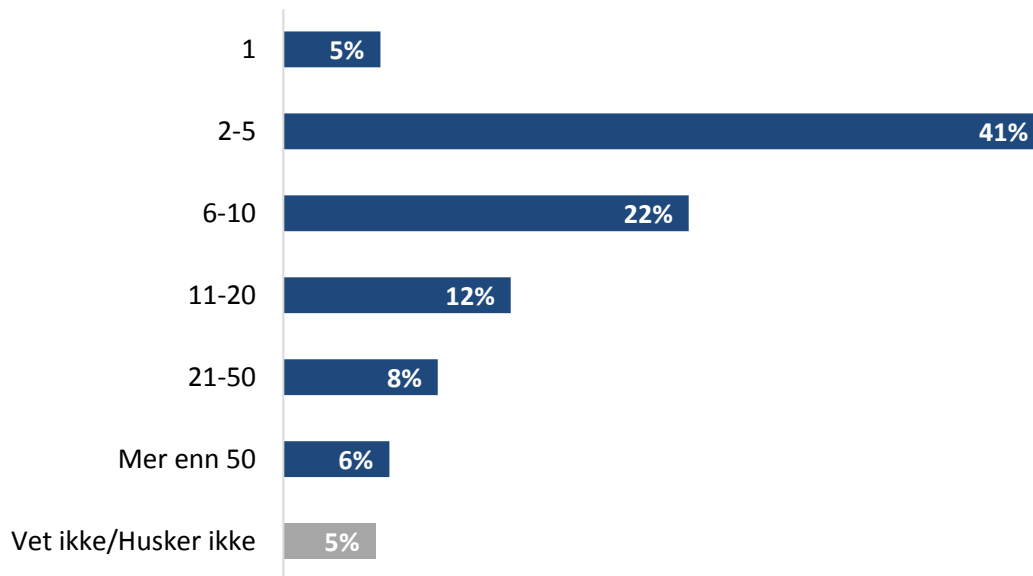
Litt over 4 av 10 av de spurte har blitt utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler (43 %). Overordnet har 39 % blitt utsatt for hatefulle ytringer, mens 13 % har blitt utsatt for trusler (Figur 1). Det er totalt 8 % som har opplevd både hatefulle ytringer og konkrete trusler.

Figur 1. I løpet av din tid som lokalpolitiker i kommune eller fylkeskommune, har du noen gang blitt utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler? (n=1700).

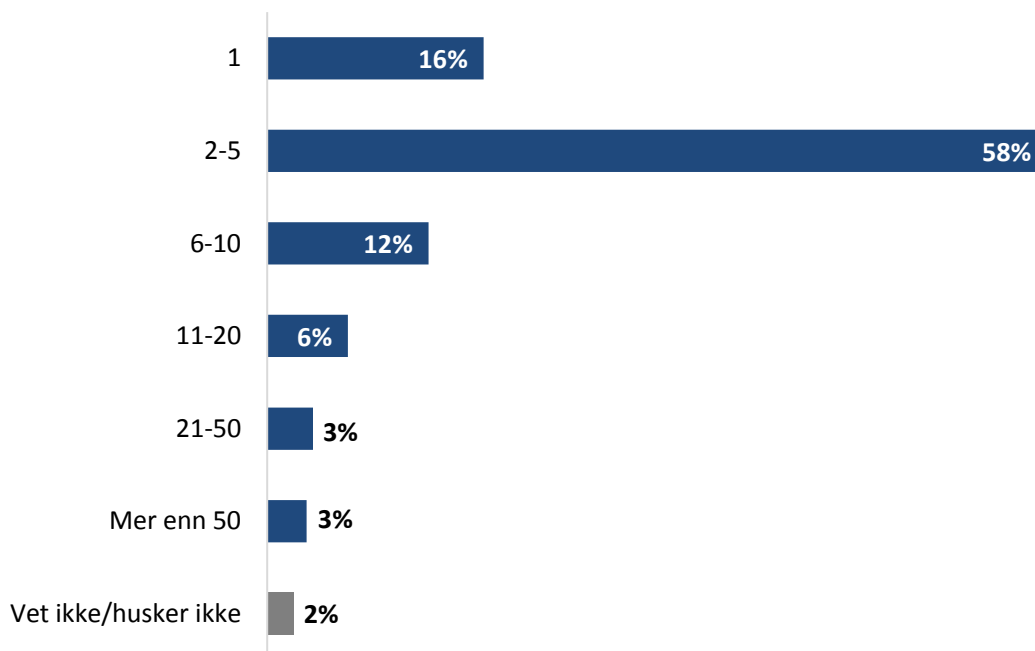

Det er færre som har opplevd konkrete trusler enn hatefulle ytringer (Figur 2 og 3). Resultatene viser at de som har vært utsatt for hatefulle ytringer oftere har opplevd dette flere ganger enn de som har vært utsatt trusler. Det er en høyere andel som har vært utsatt for trusler 1 gang og 2-5 ganger, sammenlignet med de som har vært utsatt for hatefulle ytringer. På den andre siden viser resultatene at de som har vært utsatt for hatefulle ytringer har en høyere andel som har opplevd dette 11 ganger eller mer, som tilsvarer litt over en fjerdedel (27 %).

Figur 2. Omtrent hvor mange hatefulle ytringer har du blitt utsatt for i løpet av din tid som lokalpolitiker?
(Filter: Har vært utsatt for hatefulle ytringer, n= 608)

Figur 3. Omtrent hvor mange trusler har du blitt utsatt for i løpet av din tid som lokalpolitiker? (Filter: Har vært utsatt for konkrete trusler, n=205)

Variasjoner mellom undergrupper

Alder

Jo yngre man er, jo høyere sannsynlighet er det for at man har vært utsatt for hatefulle ytringer. Det er en signifikant høyere andel som har opplevd hatefulle ytringer blant personer mellom 18-29 år (52 %), 30-39 år (46 %) og 40-49 år (44 %), sammenlignet med gjennomsnittet. Samtidig ser man en signifikant lavere andel blant personer over 60 år (28 %).

Geografi

Personer som er bosatt i Nord-Norge har en høyere andel som svarer at de har vært utsatt for hatefulle ytringer (46 %), sammenlignet med gjennomsnittet. Det er ingen øvrige signifikante variasjoner mellom regioner. Ser man på sentralitet, viser resultatene at konkrete trusler er oftere utbredt blant personer som bor i sentrale områder (21 %), mens de som ikke har opplevd verken hatefulle ytringer eller trusler er oftere bosatt i mindre sentrale områder (62 %).

Partitilhørighet

Andelen som har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler er noe høyere blant personer som representerer Fremskrittspartiet (FrP), henholdsvis 50 % og 22 % svarer at de har vært utsatt for dette. Det er også en signifikant høyere andel blant personer som representerer Kristelig Folkeparti (KrF) som svarer at de ikke har vært utsatt for verken ytringer eller trusler (68 %).

Resultatene viser ikke en statistisk høyere sannsynlighet for å ha opplevd hatefulle ytringer eller trusler avhengig av kjønn, da disse variasjonene ikke er statistisk signifikante.

Resultatene viser heller ingen signifikante variasjoner mellom kjønn, alder, region eller partitilhørighet på hvor mange hatefulle ytringer eller trusler man har vært utsatt for.

4.2 Typer hat og trusler som fremsettes

Indirekte og direkte former for fremsettelse av hatefulle ytringer og trusler

Hat og trusler kan fremsettes på mange måter, fra tradisjonelle til moderne former for kontakt. Med demokratiseringen av internett og utviklingen av informasjonsteknologi ser man at hat og trusler fremsettes oftere på nye og digitale plattformer enn tidligere.

Grovt oppdelt ser man et skille mellom *indirekte* og *direkte* former for kontakt og formidling av hatefulle ytringer eller trusler. *Indirekte kontakt* viser til kommunikasjon via midler som sosiale medier, internett eller telefon. *Direkte kontakt* viser til formidling av hatefulle ytringer eller trusler via fysisk eller nær kontakt med avsenderen, slik som ubehagelige tilnærmelser eller kontaktforsøk, fysisk angrep eller skadeverk på eiendom.

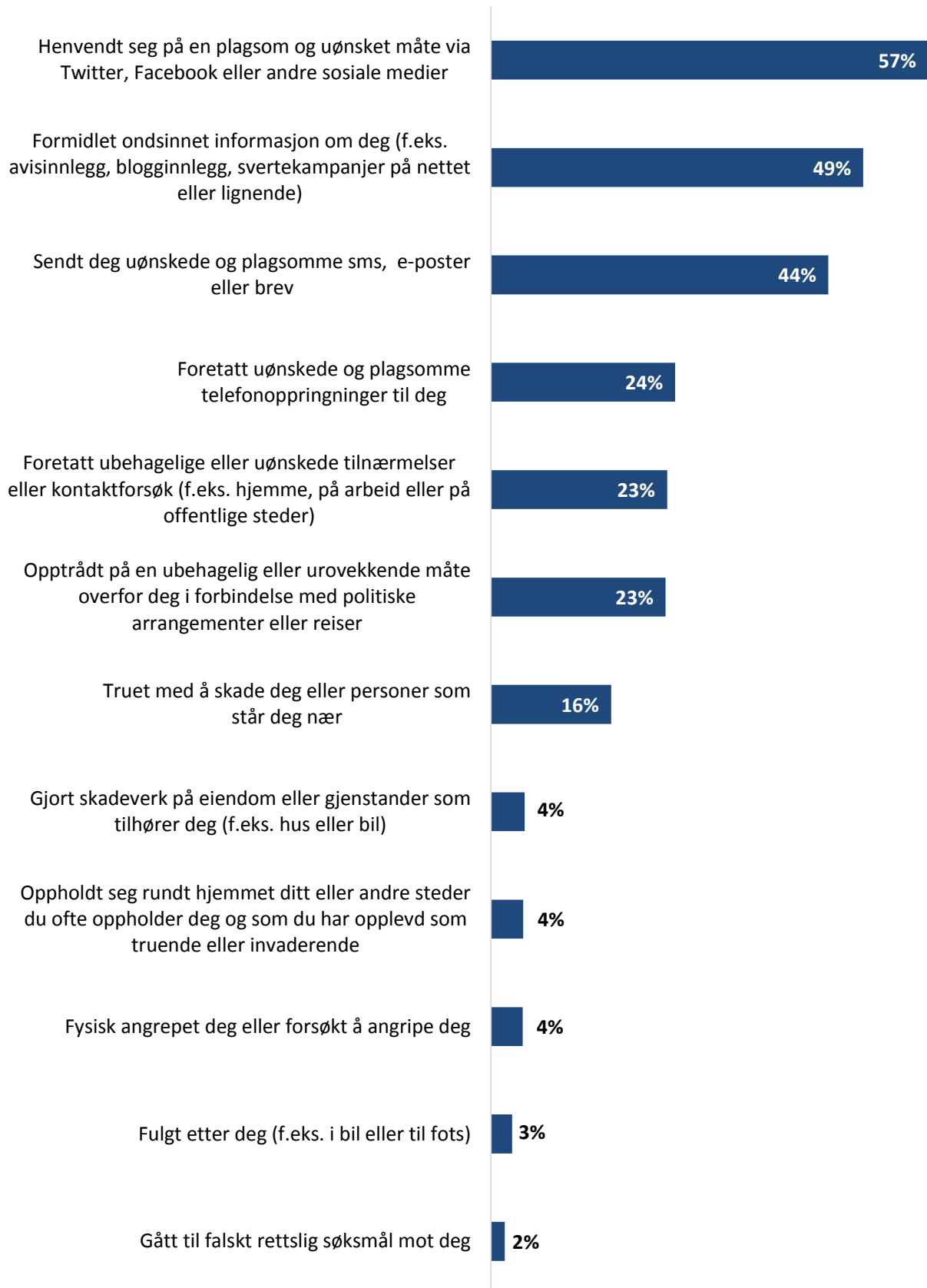
Blant de som har vært utsatt for hatefulle ytringer eller trusler er indirekte kontakt via sosiale medier og internett er de mest fremtredende formene for formidling (Figur 4). Nesten 3 av 5 har opplevd plagsomme og uønskede henvendelser via Twitter, Facebook eller andre sosiale medier (57 %).

Videre har halvparten opplevd at noen har formidlet ondsinnet informasjon gjennom eksempelvis avisinnlegg, blogginnlegg eller svertetekampanjer på nett (49 %). I underkant av halvparten har opplevd å få tilsendt uønskede og plagsomme SMS'er, e-poster eller brev (44 %) og en fjerdedel har opplevd tilsvarende telefonoppringninger (24 %). Slår man sammen disse kategoriene viser resultatene blant de som har opplevd hatefulle ytringer eller trusler at 9 av 10 har opplevd en eller flere former for indirekte kontakt av hatefulle ytringer eller trusler (91 %).

Dette gjør imidlertid ikke direkte former for kontakt mindre aktuelt. I underkant av en fjerdedel har opplevd at noen har foretatt ubehagelige eller uønskede tilnærmelser eller kontaktforsøk hjemme, på arbeid eller på offentlige steder (23%) eller at noen har opptrådt på en ubehagelig eller urovekkende måte i forbindelse med politiske arrangementer eller reiser (23 %). I tillegg har 16 % opplevd trusler om å skade dem eller noen som står dem nær.

Et mindretall har også opplevd skadeverk på eiendom eller gjenstander, at noen har oppholdt seg rundt hjemmet deres eller andre steder de ofte oppholder seg på en truende eller invaderende måte, fysisk angrepet eller forsøkt å angripe dem eller fulgt etter dem. Overordnet har i underkant av halvparten (48 %) opplevd at hatefulle ytringer eller trusler har blitt fremsatt gjennom direkte kontakt, av enten en eller flere av de nevnte kategoriene.

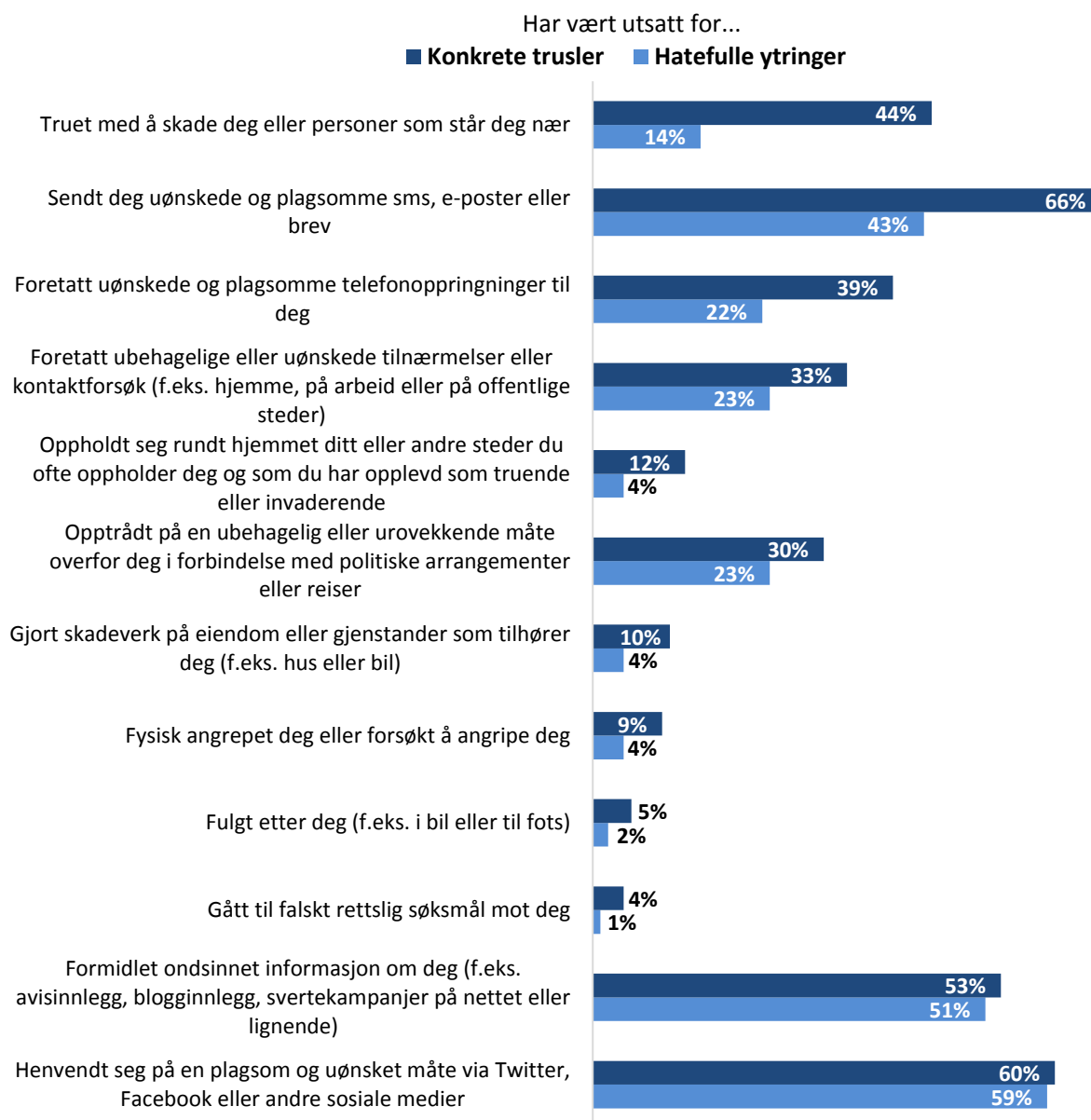
Figur 4. I løpet av din tid som lokalpolitiker (kommune eller fylkeskommune), har du opplevd at noen har... (Filter: Har opplevd hatefulle ytringer eller konkrete trusler, n=650) Flere svar mulig.

Resultatene indikerer at de som har opplevd *hatefulle ytringer* muligens oftere opplever dette gjennom indirekte kontakt (Figur 5). Folkevalgte politikere som har vært utsatt for hatefulle ytringer har oftere opplevd at noen har henvendt seg på en plagsom og uønsket måte via sosiale medier (59 %) eller formidlet ondsinnet informasjon via avis- eller blogginnlegg, internett eller lignende (51 %), sammenlignet med gjennomsnittet

De som har opplevd *konkrete trusler* har på sin side oftere vært langt mer utsatt for direkte former for kontakt, slik som at noen har fremmet trusler om å skade dem (44 %), foretatt ubehagelige eller uønskede tilnærmelser eller kontaktforsøk (33 %), opptrådd på en ubehagelig eller urovekkende måte i forbindelse med politiske arrangementer eller reiser (30 %), oppholdt seg rundt hjemmet eller andre steder (12 %) eller gjort skadeverk på eiendom eller gjenstander (10 %). Det er likevel mange som har vært utsatt for trusler som har opplevd uønskede eller ubehagelige telefonoppringninger (39 %).

Figur 5. Andelen som har opplevd følgende fremsettelsler. Fordelt mellom de som har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler. (Hatefulle ytringer: n= 604. Konkrete trusler: n=204) Sortert etter differanse.

Variasjoner mellom undergrupper

Alder

Yngre personer opplever oftere enn gjennomsnittet at noen har sendt uønskede og plagsomme SMS'er, e-poster eller brev. Henholdsvis 61 % og 55 % har opplevd dette blant aldersgruppen 18-29 og 30-39 år. Den yngste aldersgruppen opplever også oftere å ha blitt fysisk angrepet (10 %) og at noen har fulgt etter dem i bil eller til fots (14 %), sammenlignet med gjennomsnittet. Videre er det en signifikant høyere andel blant personer mellom 30-39 år og 40-49 år som har opplevd at noen har henvendt seg på en plagsom og uønsket måte via sosiale medier (hhv. 69 % og 66 %).

Geografi

Personer som bor i sentrale og mellomsentrale områder har oftere opplevd å få tilsendt uønskede og plagsomme SMS'er, e-poster eller brev (hhv. 55% og 49%). Personer som bor i sentrale områder har også oftere opplevd at noen har truet med å skade dem (27 %) eller at noen har oppholdt seg rundt hjemmet eller andre steder på en truende eller invaderende måte (9 %). Ser man på variasjoner mellom regioner i Norge viser resultatene det er en høyere andel som bor i Agder og Rogaland som har opplevd plagsomme SMS'er (m.m.) og telefonoppringninger, samt at noen har oppholdt seg rundt hjemmet deres eller andre steder de oppholder seg.

Partitilhørighet

Blant dem som har opplevd at noen har truet med å skade dem eller noen som står dem nær finner vi en høyere andel blant personer som representerer SV (33 %) og FrP (27 %). Det er også en høyere andel blant FrP-politikere som har opplevd at noen har oppholdt seg rundt hjemmet deres eller andre steder de oppholder seg på en truende eller invaderende måte (10 %).

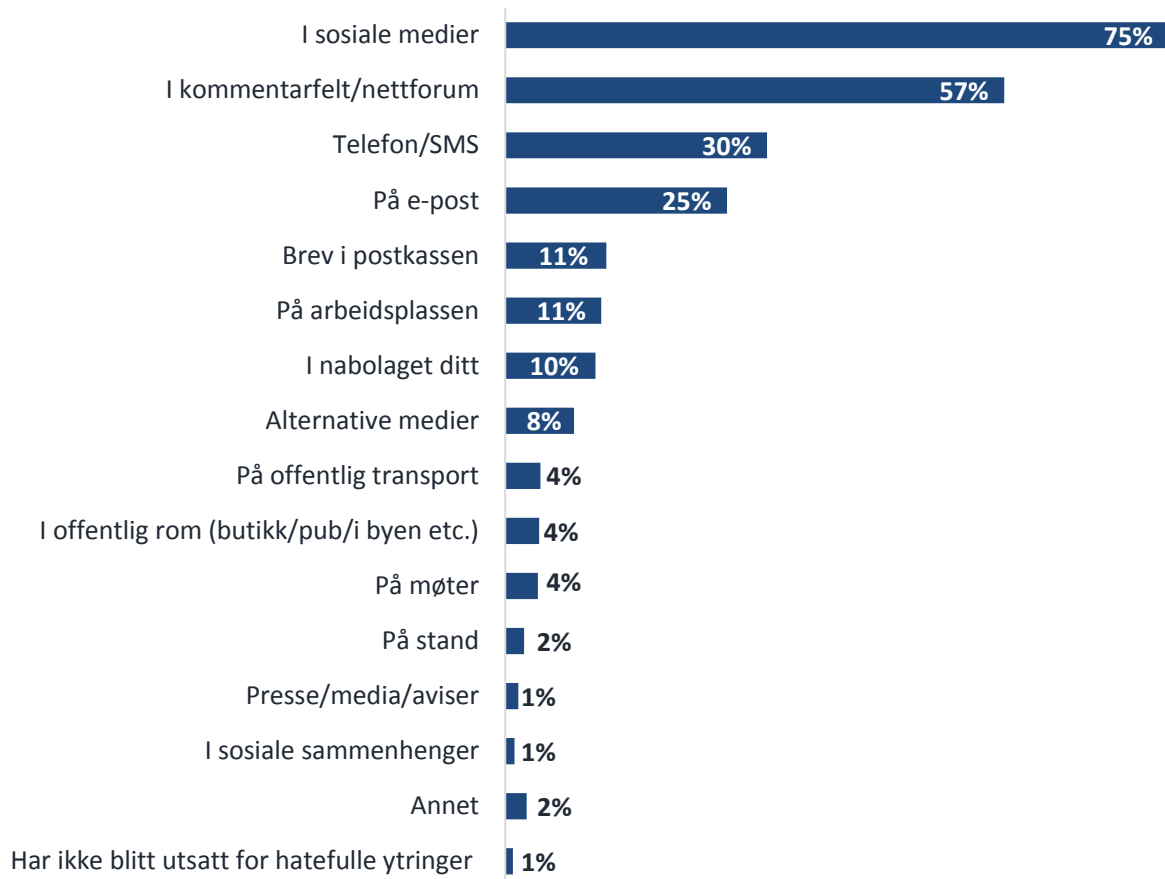
Resultatene viser ikke en statistisk høyere sannsynlighet for å ha opplevd hatefulle ytringer eller trusler avhengig av kjønn, da disse variasjonene ikke er statistisk signifikante fra gjennomsnittet.

4.3. Fora for hat og trusler

Det er tydelig at internett er det fremste forum for fremsettelse av hatefulle ytringer mot lokalpolitikere (Figur 6). Blant de folkevalgte som har vært utsatt for hatefulle ytringer har 3 av 4 opplevd dette på sosiale medier (75 %). Samtidig har opptil 3 av 5 vært utsatt for dette i kommentarfelt eller netttforum (57 %). Videre har 1 av 3 opplevd hatefulle ytringer på telefon/SMS, mens 1 av 4 har opplevd dette på e-post. For øvrig nevner 1 av 10 spesielt arbeidsplassen og nabolaget som viktige arenaer utenom internett, telefon og e-post.

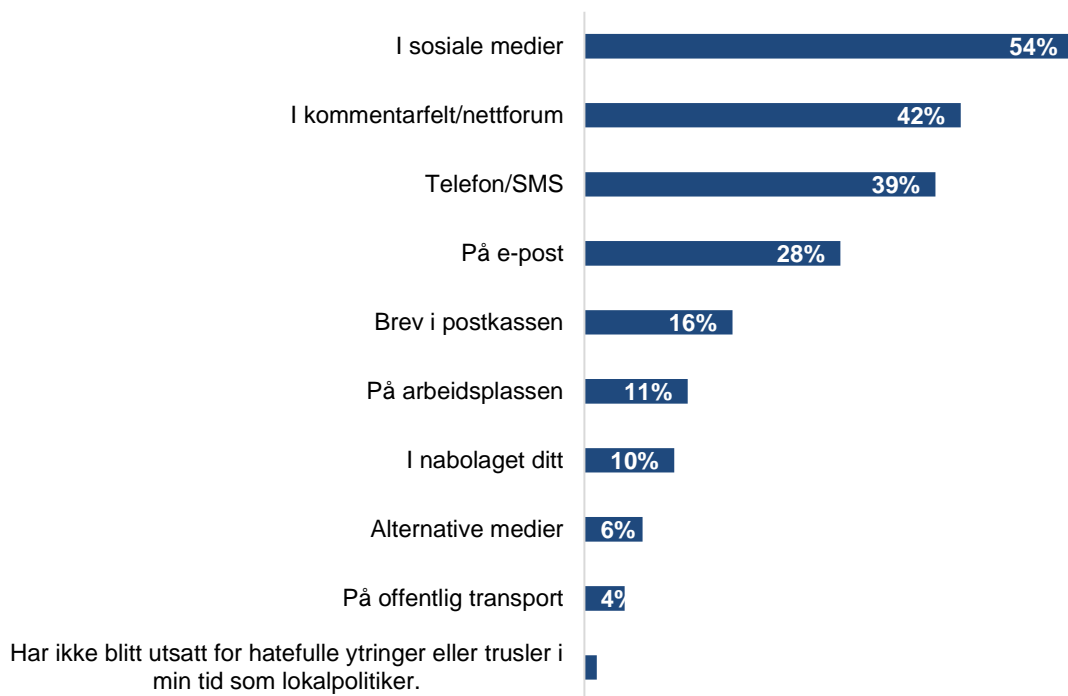
Figur 6. I løpet av din tid som lokalpolitiker i kommune eller fylkeskommune, har du noen gang blitt utsatt for hatefulle ytringer på noen av de følgende arenaene? (Filter: Har opplevd hatefulle ytringer, n=609)

Internett er også en viktig plattform for fremsettelse av konkrete trusler mot folkevalgte politikere (Figur 7). Over halvparten av de som har vært utsatt for konkrete trusler har mottatt disse på sosiale medier, og 4 av 10 har fått rettet trusler mot seg i kommentarfelt eller netttforum. Videre viser resultatene at 4 av 10 har mottatt trusler via telefon/SMS og 3 av 10 via e-post.

Sammenlignet med hatefulle ytringer, tyder resultatene på at konkrete trusler noe sjeldnere blir fremsatt på internett (herunder sosiale medier og kommentarfelt) og oftere via telefon og SMS.

Figur 7. I løpet av din tid som lokalpolitiker i kommune eller fylkeskommune, har du noen gang blitt utsatt for konkrete trusler på noen av de følgende arenaene? (Filter: Har opplevd konkrete trusler, n=196)

Variasjoner mellom undergrupper

Kjønn

Det er en høyere andel kvinner som har vært utsatt for hatefulle ytringer i sosiale medier, sammenlignet med menn (hhv. 80 % og 72 %). Blant dem som har mottatt konkrete trusler finner vi ingen variasjoner mellom kjønn.

Alder

Resultatene viser tegn til at politikere i ulike aldersgrupper har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler i ulike fora. Yngre politikere mellom 18 og 29 år har i større grad opplevd å bli utsatt for både hatefulle ytringer og konkrete trusler i kommentarfelt/nettforum, henholdsvis 78 % og 66 %. Selv om resultatene er statistisk signifikante, gjør vi oppmerksom på at basene er relativt små.

Videre har politikere i alderen 30-39 år oftere vært utsatt for både hatefulle ytringer eller konkrete trusler i sosiale medier, henholdsvis 87% og 76 %. Denne aldersgruppen mottar også oftere hatefulle ytringer via e-post (37 %) og kommentarfelt (72 %), sammenlignet med gjennomsnittet. Personer mellom 40 og 49 år har en signifikant høyere andel som har vært utsatt for hatefulle ytringer i nabolaget (14 %) og i sosiale medier (82 %).

Geografi

Politikere som bor i sentrale områder har oftere vært utsatt for hatefulle ytringer på e-post (39 %) og via brev i postkassen (23 %), og oftere utsatt for trusler på offentlig transport (13 %). Politikere i mellomsentrale områder har oftere vært utsatt for hatefulle ytringer på sosiale medier (80 %).

Partitilhørighet

Politikere som representerer Arbeiderpartiet har oftere vært utsatt for hatefulle ytringer i sosiale medier (81 %), kommentarfelt/nettforum (63 %) og alternative medier (12 %). Politikere tilhørende Høyre har oftere blitt utsatt for hatefulle ytringer i nabolaget (22 %) og politikere tilhørende FrP har oftere blitt utsatt for dette på stand (9 %), sammenlignet med gjennomsnittet.

4.4 Sammenheng og kontekst

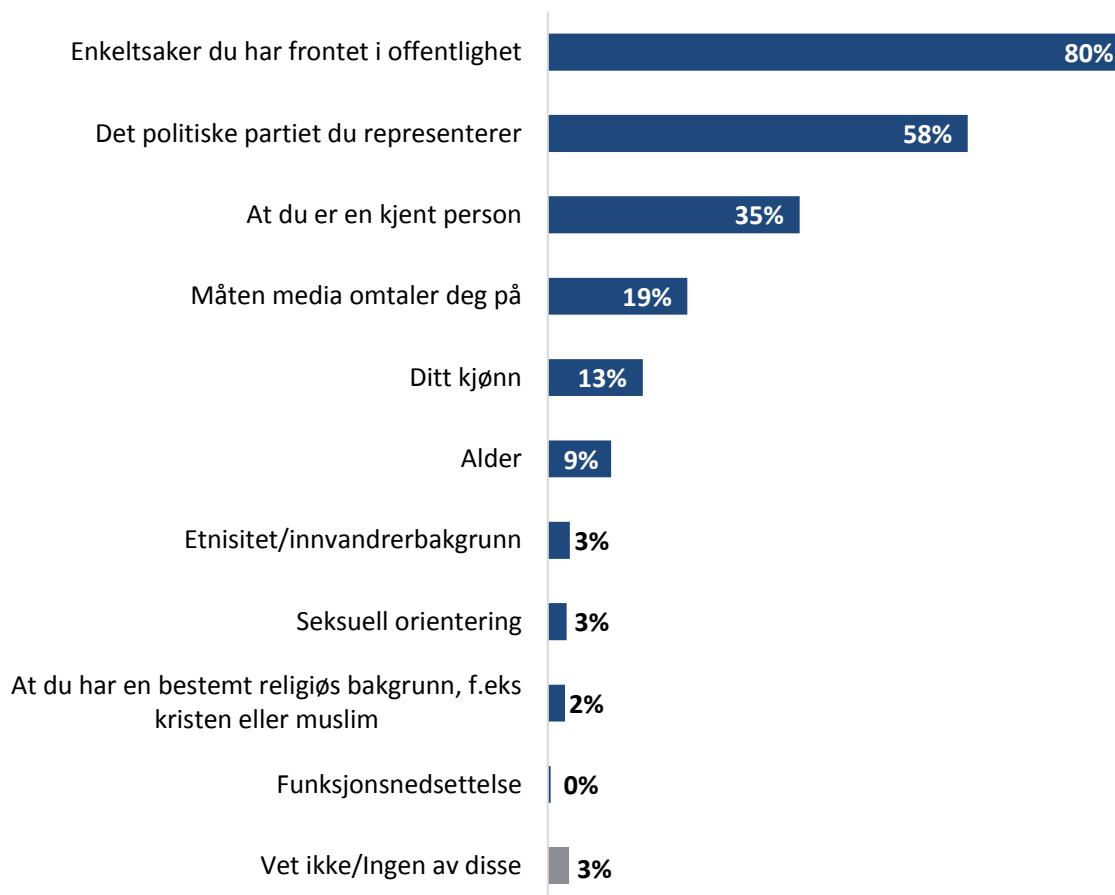
Det kan være mange ulike grunner til hvorfor folkevalgte politikere mottar hatefulle ytringer eller konkrete trusler. På den ene siden finner vi personlige eller demografiske kjennetegn, som tilsier de vernede diskrimineringsgrunnlagene som fremkommer i straffeloven om hatefulle ytringer (paragraf §185). Det vil si egenskaper som er knyttet til en faktisk eller forestilt gruppeidentitet, som henholdsvis etnisitet eller innvandrerbakgrunn, religiøs bakgrunn, seksuell orientering og funksjonsnedsettelse.

For folkevalgte politikere sin del, kan det på den andre siden også tenkes at deres særegne posisjon i offentligheten tilsier at det også vil være egenskaper knyttet til deres politiske arbeid og virke som gjør dem sårbare for hatefulle ytringer eller trusler. I undersøkelsen er det derfor også spurt om grunner som er knyttet til deres synlighet i offentligheten, politiske aktivitet og partitilhørighet.

Resultatene viser at folkevalgte politikere tror at de har blitt spesielt utsatt for hatefulle ytringer eller trusler i kraft av å være i offentlighetens søkelys eller deres egen partitilhørighet (Figur 8). Blant de som har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler mener 8 av 10 at dette skyldtes enkeltsaker som de har frontet i offentligheten og 6 av 10 på grunn av det politiske partiet de representerer. Videre tror 1 av 3 at det skyldtes at de er en kjent person.

Det er langt færre som mener at det skyldes diskrimineringsgrunnlagene som fremkommer i straffeloven om hatefulle ytringer (paragraf §185), da mindre enn 5 % har oppgitt disse grunnene.

Figur 8. Det kan finnes mange forskjellige grunner til at man blir utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler. Hva tror du var grunnen til at du mottok disse hatefulle ytringene eller truslene? (Filter: Har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler, n=673)

Variasjoner mellom undergrupper (årsaker til hendelsene)

Kjønn

Det er en signifikant høyere andel kvinner som mener at grunnen til at de ble utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler var deres kjønn. Kvinner 32 % mot menn 1 %. Også når det gjelder alder som årsak er andelen størst blant kvinnene (12 %).

Alder

Det er særlig aldersgruppene mellom 18 - 29 år og 30 - 39 år som mener at grunne til handlingene var deres kjønn. Med henholdsvis 21 % og 25 %. Dette gjelder også for årsakene alder (47 % og 15 %), seksuell orientering (6 % og 7 %) og det politiske partiet de representerer (77 % og 70 %),

Geografi

Etnisitet/innvandrerbakgrunn forekommer oftest i de sentrale strøk (9%). Dette gjelder også for funksjonsnedsettelse som årsak (2%). Alder og seksuell orientering i de mellomsentrale strøkene, med henholdsvis 11 % og 4 %.

Partitilhørighet

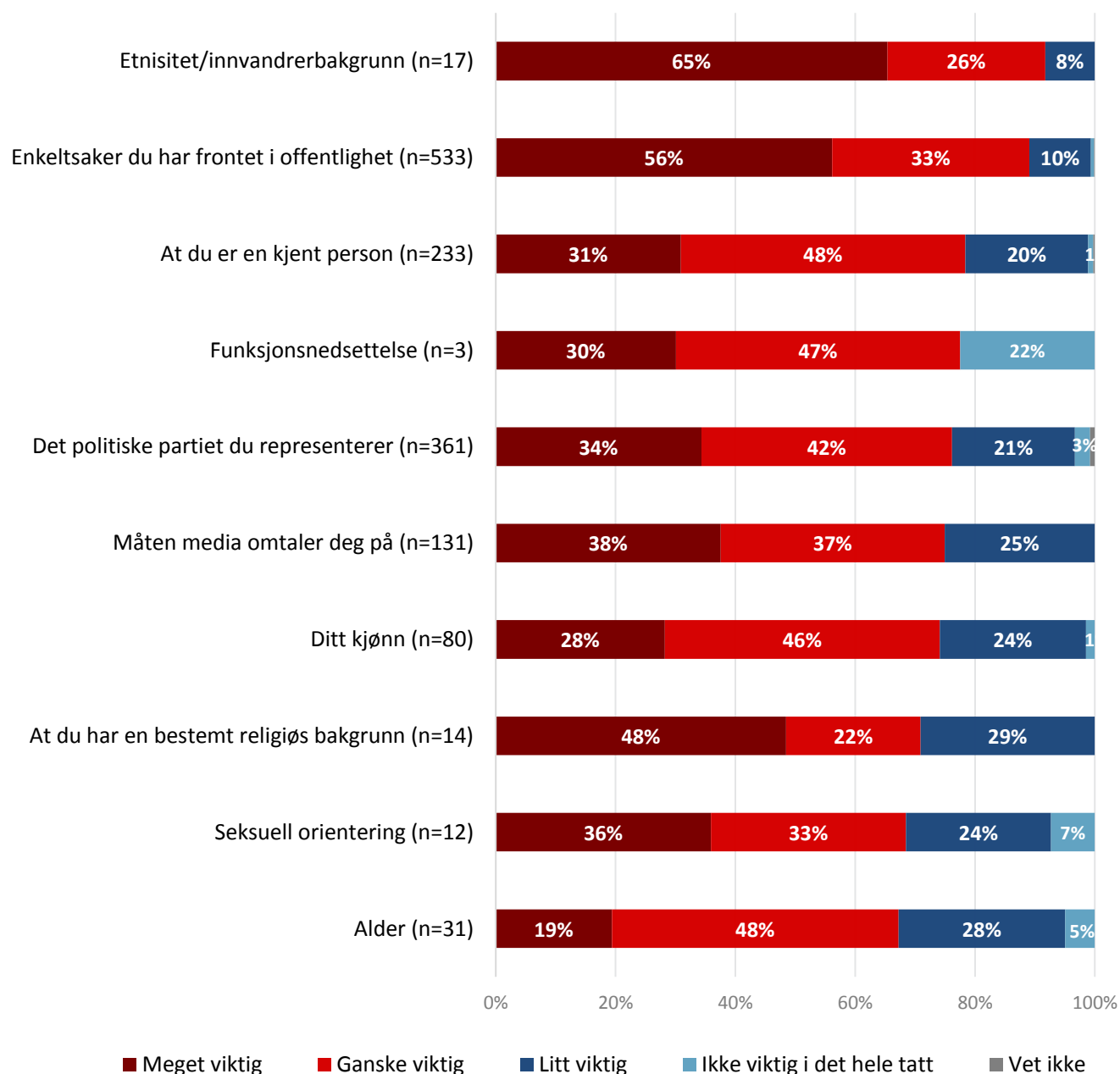
Det er særlig personer med partitilknytning til Arbeiderpartiet som nevner årsakene alder (13 %) og politisk parti (68 %). Blant FrP-politikere er det seksuell orientering (10 %) og politisk parti (88 %) og blant Høyre politikere er det kjent person (43 %) som blir spesielt nevnt. Krf nevner religiøs bakgrunn (16 %)

Selv om det er store variasjoner i *antallet* som peker på ulike grunner, sier det imidlertid lite om de ulike grunnenes *relative viktighet* for sannsynligheten for å bli utsatt for hatefulle ytringer eller trusler.

Samlet sett tror mange at det å være en offentlig person og fronte enkeltsaker i offentligheten har stor betydning for de hatefulle ytringene og truslene som fremsettes, selv om disse ikke nødvendigvis er knyttet til personlige kjennetegn (Figur 9).

Det er likevel tydelig at politikerne opplever at etnisitet eller innvandrerbakgrunn eller religiøs tilhørighet er personlige kjennetegn som har stor betydning. Resultatene tyder på at personer som har mottatt hets på grunn av dette opplever dette som en «meget viktig» grunn for at de ble utsatt for hatefulle ytringer eller trusler, sammenlignet med øvrige (Figur 9).

Figur 9. Hvor viktig tror du at hver av grunnene nedenfor kan ha vært i dine tilfeller? (Filter: Har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler, n=673). Sortert etter andelen «meget-» + «ganske viktig».

Det er totalt 203 personer som har nevnt andre grunner til at de ble utsatt for hatefulle ytringer eller trusler (Figur 10). Hyppig forekommende grunner er baksnakking, svertekampanjer eller hersketeknikker i forbindelse med *intern* politisk maktkamp med partifeller men også *ekstern* fra politiske motstandere. Basert på dette kan det indikere at folkevalgte politikere har en bred forståelse av hatefulle ytringer som konsept, som også omfatter deres politiske virke og/eller tilhørighet.

Flere mener også at de har blitt utsatt for hatefulle ytringer gjennom negativ omtale fra enkelte journalister og lokalaviser, samt meningsmotstandere som er uenig med deres politiske standpunkter. Her blir enkeltsaker som omhandler innvandring, barnevern, miljø og rovdrift hyppig nevnt.

Videre er det enkelte som nevner at personlige egenskaper som hvor man kommer fra geografisk i Norge eller kommunen, hvem man er partner med og yrkessituasjon utenfor politikken har medført til hatefulle ytringer eller konkrete trusler for enkelte.

Figur 10. Er det noen andre grunner du mener kan være viktige for at du ble utsatt for hatefulle ytringer eller trusler? (Filter: Har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler, n=203). Utvalg av åpne svar.

4.5 Bakenforliggende motivasjoner

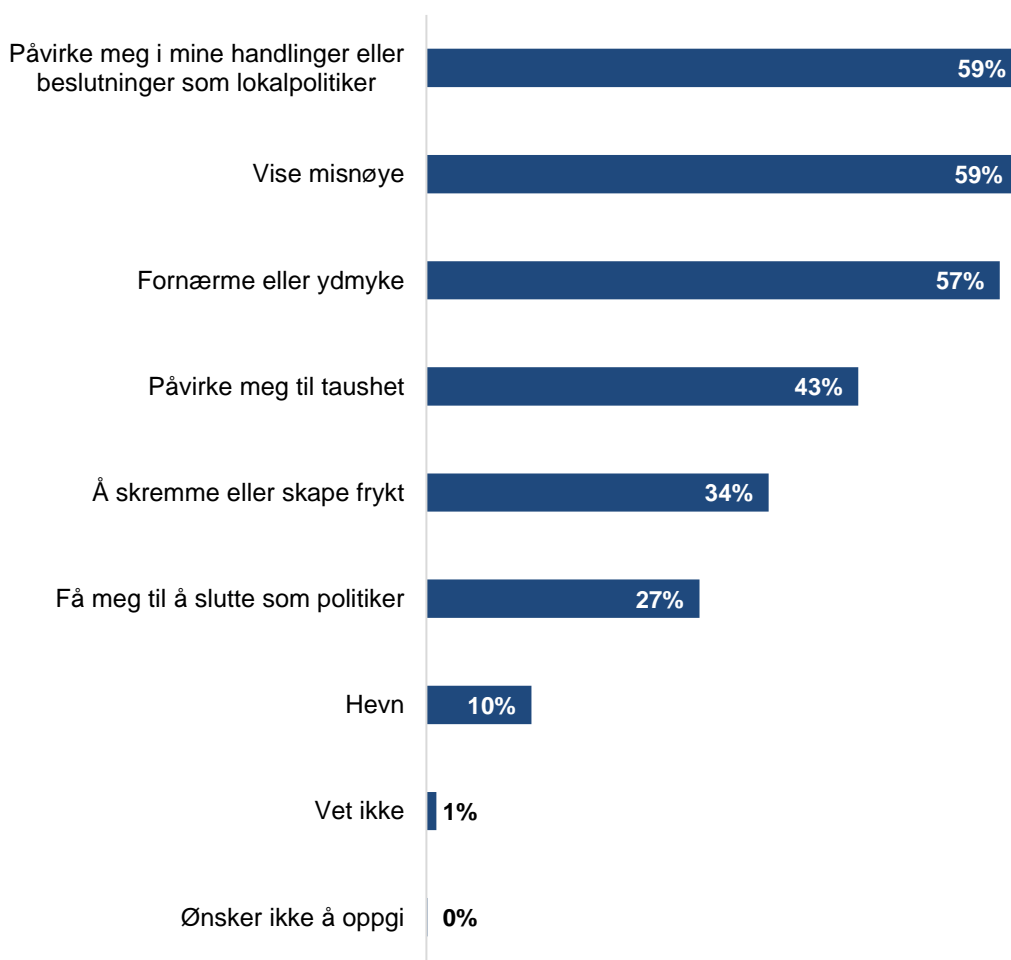
I neste spørsmål har vi bedt politikerne svare på hva de selv tror avsenderne bak ønsket å oppnå med sine handlinger, som spenner fra «mindre» alvorlige motivasjoner som å vise misnøye - til «mer» alvorlige hensikter som å få vedkommende til å slutte med sin politiske virksomhet.

Omtrent 3 av 5 blant de som har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler tror at avsenderne ønsket å påvirke dem i deres handlinger eller beslutninger som lokalpolitiker, vise misnøye eller ønsket å fornærme eller ydmyke dem (Figur 11).

2 av 5 trodde imidlertid at avsenderen ønsket å påvirke dem til taushet, og rundt 1 av 3 trodde at avsenderen ønsket å skremme dem eller få dem til å slutte som politiker. Med andre ord opplever flere politikere selv at enkelte avsendere har fremsatt hatefulle ytringer eller trusler med eksplisitt hensikt om å true deres demokratiske deltagelse.

Avslutningsvis tror 1 av 10 at avsenderen hadde som hensikt å hevne seg mot vedkommende.

Figur 11. Hva tror du at personen(e) ønsket å oppnå med sine handlinger? (Filter: Har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler, n=668).

Variasjoner mellom undergrupper

Kjønn

Det er en signifikant høyere andel kvinner som mener at handlingene hadde som hensikt å fornærme eller ydmyke (65 %), sammenlignet med menn (52 %).

Alder

Det er særlig den yngste aldersgruppen mellom 18 og 29 år som mener at handlingene hadde som hensikt å skremme eller skape frykt (51 %), påvirke dem til taushet (64 %) eller få dem til å slutte som politiker (50 %), sammenlignet øvrige aldersgrupper. Blant politikere mellom 30-39 år er det en høyere andel som mener at handlingene ønsket å fornærme eller ydmyke (68 %), samt vise misnøye (69 %).

Selv om resultatene er statistisk signifikante, gjør vi oppmerksom på at basene er små blant den yngste aldersgruppen og at disse variasjonene må behandles med forsiktighet.

Geografi

Politikere som bor i sentrale områder har oftere opplevd at handlingene ønsket å skremme eller skape frykt (50 %) og påvirke dem til taushet (53%), sammenlignet med politikere som bor i mellomsentrale og mindre sentrale områder. Spesielt i Oslo bor det mange politikere som mener at hensikten har vært å påvirke dem til taushet (60 %).

Partitilhørighet

Det er særlig personer med partitilknytning til FrP som mener at handlingene hadde som hensikt å skremme eller skape frykt (53 %), påvirke dem til taushet (58 %) eller få dem til å slutte som politiker (40 %), sammenlignet med gjennomsnittet.

Personer tilknyttet Senterpartiet mener oftere at ytringene eller truslene mot dem ønsket å påvirke dem i deres handlinger eller beslutninger (75 %), mens personer tilknyttet Arbeiderpartiet mener oftere at ytringene eller truslene ønsket å vise misnøye (67 %).

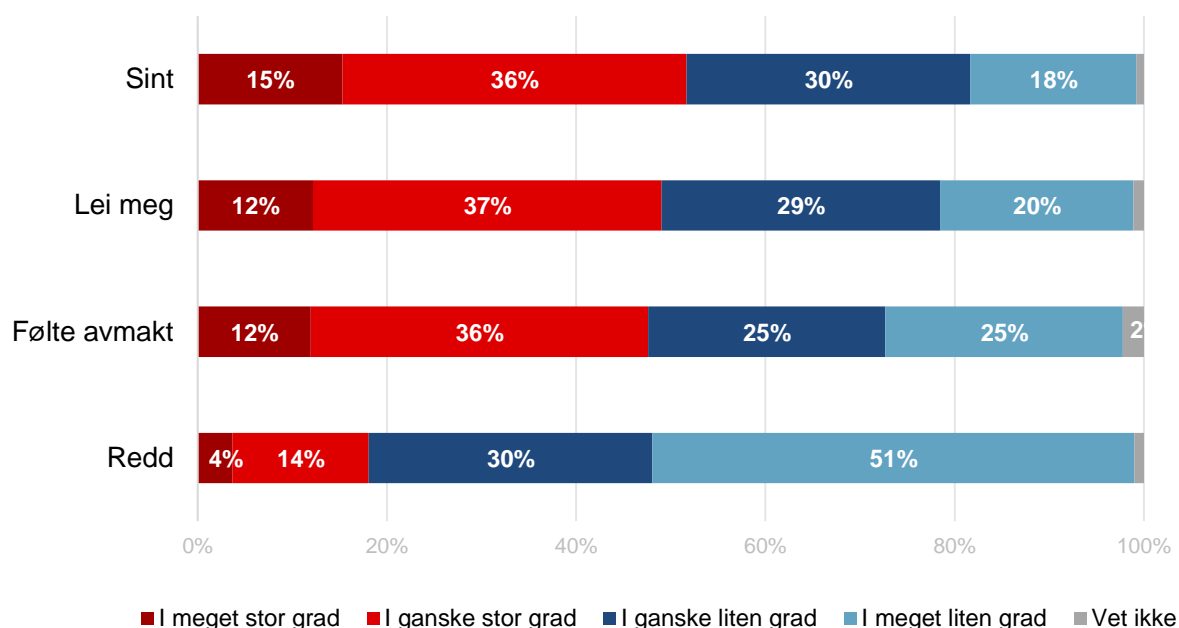
4.6 Ytringers og truslers konsekvenser for lokalpolitikere

Et viktig undersøkelsesmål er hvordan hatefulle ytringer og trusler faktisk påvirker politikeres faktiske motivasjon og synlighet i den politiske offentligheten. Hatefulle ytringer og trusler kan tenkes å gi såkalte «*chilling effects*» som kan ha alvorlige konsekvenser for ytringsfriheten og demokratiet som sådan. Et viktig skille går mellom hvordan ytringene og truslene har påvirket politikere psykisk og sosialt på den ene siden, og hvilke konsekvenser det har hatt for deres politiske deltagelse på den andre. Det kan tenkes at hvilke konsekvenser ytringene og truslene har hatt korrelerer med hva slags type ytringer de har blitt utsatt for og følelsesmessige reaksjoner disse har gitt lokalpolitikere.

4.6.1 Hatefulle ytringer og truslers psykiske konsekvenser

Litt over halvparten blant dem som har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler har blitt enten sint, lei seg eller følt avmakt av hendelsene (i meget + ganske stor grad) (Figur 11). Resultatene viser at 15% ble meget sint mens 12 % ble henholdsvis lei seg eller følte avmakt i «meget stor grad».

Figur 11. I hvilken grad ble du redd, lei deg, sint eller følte avmakt av hendelsene? (Filter: Har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler, n=673)

Politikere som har mottatt konkrete trusler har oftere blitt redd, sint eller følt avmakt, sammenlignet med dem som har mottatt hatefulle ytringer. Den største differansen finner vi blant dem som ble redde, som er tydelig høyere blant dem som har mottatt trusler.

Det er enkelte grunner som gjør at man oftere får ulike følelsesmessige reaksjoner. Overordnet er det oftere personer som begrunner ytringene med at man er en kjent person eller måten media omtaler dem på som har blitt sinte, lei seg eller følt avmakt. Ytringer rettet mot enkeltsaker man har frontet i offentligheten har primært gjort de folkevalgte politikere lei seg eller sinte.

Blant dem som ble redde ser man en høyere andel som har mottatt ytringer som var rettet mot kjønn, etnisitet/innvandringsbakgrunn, alder eller at man er en kjent person. Det er imidlertid viktig å påpeke at

disse utvalgsstørrelsene er lave og bør behandles med forsiktighet, selv om variasjonene er statistisk signifikante sammenlignet med gjennomsnittet.

Resultatene viser også gjennomgående at politikere som har blitt redde har mottatt ytringer eller trusler i et bredt spekter av ulike arenaer, med ulike former for fremsettelse av handlingene. Ikke overraskende er det særlig dem som har blitt fysisk angrepet, som har blitt truet med å skade dem eller noen som står dem nær, gjort skadeverk på eiendom, eller oppholdt seg rundt hjemmet deres eller andre steder de oppholder seg på en truende eller invaderende måte som har blitt spesielt redde.

De som har blitt utsatt for ytringer eller trusler i sosiale medier har oftere blitt sinte eller følt avmakt av hendelsene. Overordnet ser man en høyere andel blant dem som har blitt utsatt for ytringer eller trusler via telefonoppringninger, SMS, e-post eller brev, samt i kommentarfelt eller avisinnlegg som har blitt lei seg, sinte eller følt avmakt av hendelsene.

Variasjoner mellom undergrupper

Kjønn

Kvinner ble i større grad redde (23%), sinte (58 %), lei seg (54 %) eller følte avmakt (56%) av hendelsene. Menn svarer på sin side oftere at de ble dette i ganske eller meget liten grad.

Alder

Det er en høyere andel blant unge politikere mellom 18 og 29 år som har blitt redde av hendelsene (37 %), sammenlignet med øvrige aldersgrupper. Det er ingen øvrige signifikante forskjeller mellom aldersgruppene når det gjelder andelen som ble sinte, lei seg eller følte avmakt.

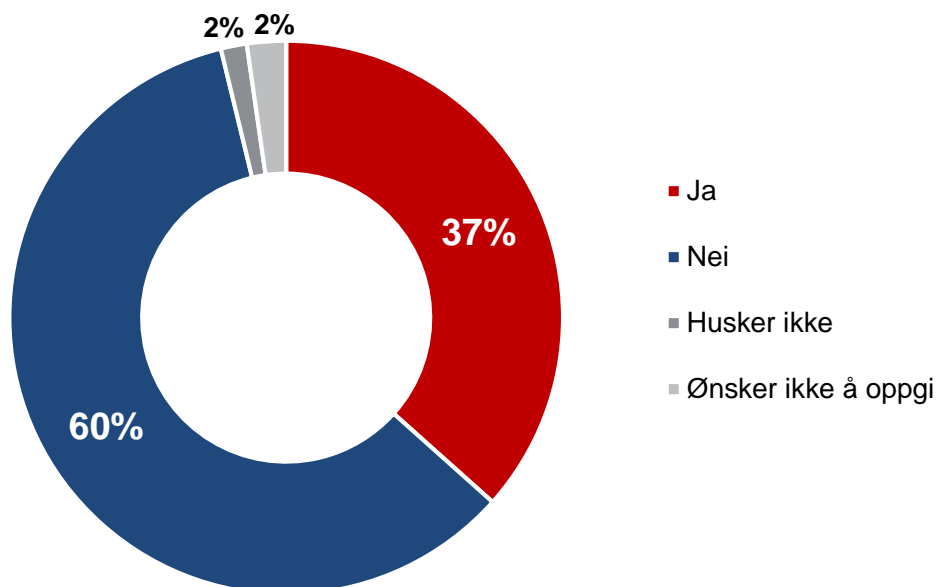
Geografi

Personer som bor i sentrale områder har oftere blitt redde (29 %), sammenlignet med mellomsentrale og mindre sentrale områder. I tråd med dette er det særlig personer som bor i Oslo eller Akershus som slår ut som signifikant (34 %), sammenlignet med øvrige regioner. Det er også en signifikant lavere andel blant dem som bor i mindre sentrale områder som ble redde av hendelsene.

4.6.2 Handlingenes konsekvenser for endret atferd blant lokalpolitikere

Blant dem som har vært utsatt for hatefulle ytringer eller trusler forteller nesten 4 av 10 at disse hendelsene har ført til endret atferd eller gjennomføring av tiltak (Figur 12). 6 av 10 forteller at de ikke har endret atferd som følge av hendelsene. Politikere som har vært utsatt for trusler har en signifikant høyere andel som forteller at de har endret atferd (48 %).

Figur 12. Tenk på alle typer uønskede og plagsomme hendelser, inkludert trusler og angrep, som du har vært utsatt for. Har dette ført til at du har endret atferd eller gjennomført andre tiltak?

Resultatene viser at mange former for fremsettelse av hatefulle ytringer eller trusler medfører endret atferd. Både dem som har opplevd hendelser via indirekte kontakt (internett, sosiale medier, kommentarfelt, blogginnlegg, o.l.) og direkte kontakt (eksempelvis ubehagelige kontaktforsøk hjemme eller forbindelse med politiske arrangementer, oppholdt seg rundt hjemmet eller gjort skadeverk) har ført til endret atferd.

Et påfallende funn er at selv om mange politikere peker på fronting av enkeltsaker i offentligheten som den antageligvis viktigste grunnen til at de mottok hatefulle ytringer og trusler, er det særlig dem som har blitt utsatt for hatefulle ytringer og trusler rettet mot kjønn (56 %) og seksuell orientering (73 %) som oftest har endret atferd. Ha imidlertid i bakhodet at andelen som har svart seksuell orientering er kun 7 personer, men utgjør likevel en signifikant forskjell fra gjennomsnittet.

Å være i medias søkelys og delta i den politiske offentligheten har en tydelig konsekvens. Resultatene viser at det er en signifikant høyere andel blant dem som tror de har mottatt ytringer eller trusler fordi de er en kjent person (49 %), måten media omtaler dem på (48 %) og deres politiske tilhørighet (43 %) som forteller at de har endret atferd eller iverksatt tiltak som følge av hendelsene, sammenlignet med gjennomsnittet.

Ser man nærmere på følelsesmessige reaksjoner, er det en særlig høy andel blant dem som ble redde av hendelsene som har endret atferd, totalt 64 %. Det er likevel tydelig at følelsesmessige reaksjoner medfører endret atferd, også blant dem som ble lei seg (55 %), følte avmakt (54 %) og som ble sinte (48 %).

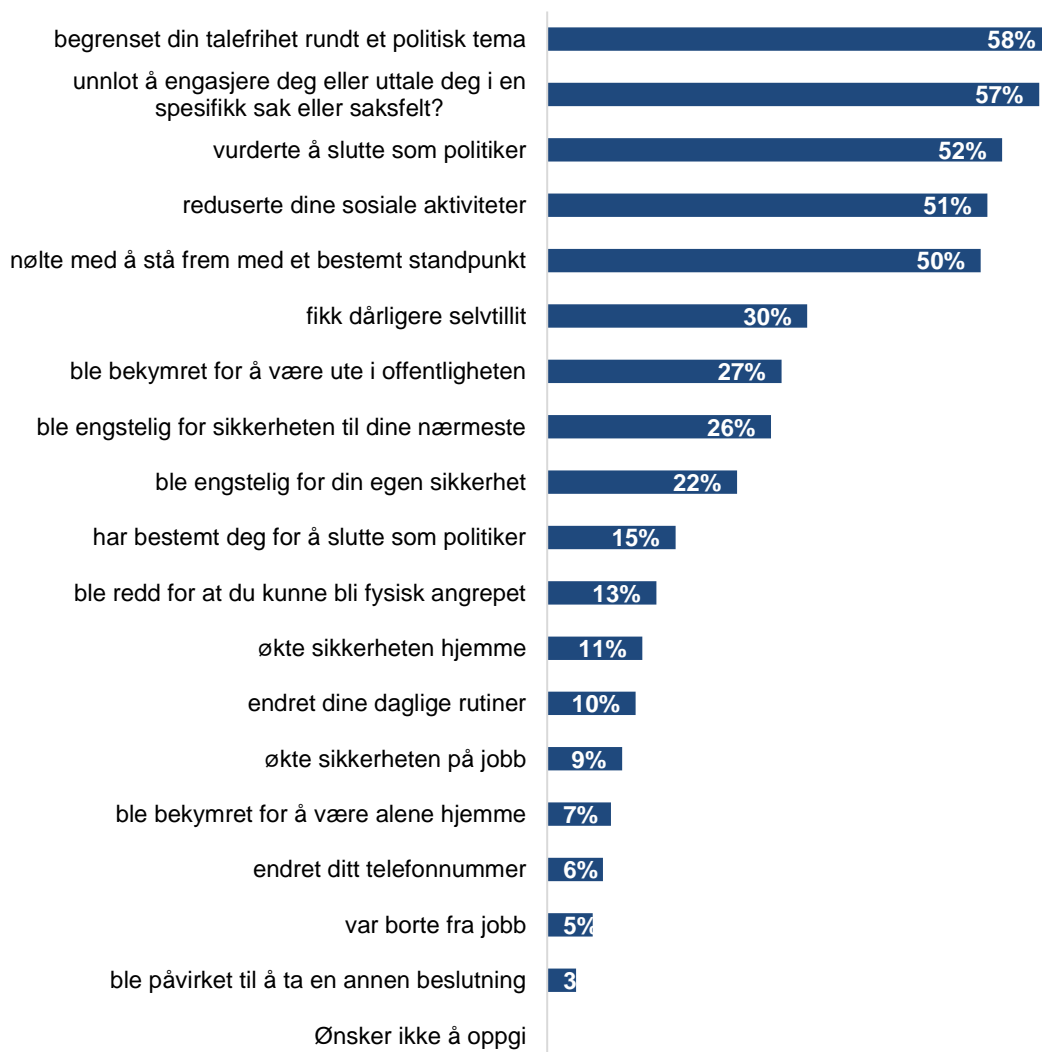
4.6.3 Konsekvenser for demokratisk deltagelse og politisk aktivisme

Hatefulle ytringer og trusler kan ha store emosjonelle, psykiske og sosiale konsekvenser for den enkelte. Dette i seg selv er alvorlig og kan ha store implikasjoner for menneskers følelse av trygghet og livskvalitet i hverdagen. Slike konsekvenser på individnivå utgjør imidlertid en alvorlig trussel mot ikke bare politikere som yrkesgruppe, men også ytringsfriheten som sådan, hvis villigheten og motivasjonen til å delta i demokratiet blir rammet.

Resultatene viser at politikere som endrer atferd som følger av uønskede og plagsomme hendelser først og fremst utøver en form for selvbegrensning eller selvsensur (Figur 13). Nesten 3 av 5 sier at disse hendelsene har begrenset deres talefrihet rundt et politisk tema eller at de unnlot å engasjere eller uttale seg i en spesifikk sak eller saksfelt som konsekvens. Halvparten har også nølt med å stå frem med visse standpunkter, vurdert å slutte som politiker og har begrenset sosiale aktiviteter.

Det er også viktig å påpeke at omtrent 1 av 3 har fått dårligere selvtillit som følge av hendelsene, samt har blitt bekymret for å være ute i offentligheten og for sikkerheten til de nærmeste. Rundt 1 av 10 har iverksatt ulike sikkerhetstiltak, både i hjemmet og på jobb, samtidig som de har endret daglige rutiner.

Figur 13. Tenk på alle typer uønskede og plagsomme hendelser, inkludert trusler og angrep, som du har vært utsatt for. Har noe av dette ført til at du..... (Filter: Har endret atferd, n=228)

Overordnet er sannsynligheten for å bli bekymret for egen sikkerhet og iverksette sikkerhetstiltak er større blant dem som har mottatt konkrete trusler, som i stor grad også korrelerer med andelen som har blitt redd som følge av hendelsene. Personer som har mottatt trusler har oftere økt sikkerheten hjemme (21 %) og på jobb (17 %), vært engstelig for egen sikkerhet (37 %) og sikkerheten til de nærmeste (46 %), endret telefonnummer (14 %), samt vært redd for å bli fysisk angrepet (23 %) og være alene hjemme (15 %).

Resultatene viser at hendelser som har medført at man har blitt såret eller lei seg oftere har resultert i selvbegrensning eller selvsensur. Politikere som ble lei seg har oftere svart at de har villet slutte som politiker (58 %), redusert sosiale aktiviteter (56 %), vært bekymret for å være i offentligheten (32 %) og har unnlatt å engasjere seg eller uttale seg i en spesifikk sak eller saksfelt (62 %).

Politikere som har mottatt hatefulle ytringer eller trusler antageligvis fordi man er en kjent person har oftere svart at man har vært engstelig for egen sikkerhet og iverksatt sikkerhetstiltak, samt vært mer redd for å bli fysisk angrepet og endret daglige rutiner. Nesten halvparten (46 %) som har blitt utsatt for ytringer eller trusler fordi man er en kjent person og måten media omtaler dem på har en høyere andel som meddeler at man har blitt bekymret for å være ute i offentligheten.

Personer som har mottatt ytringer eller trusler på grunn av kjønn har også oftere vært engstelig for egen sikkerhet (38 %), bli fysisk angrepet (30 %) og iverksatt sikkerhetstiltak hjemme (24 %). Det er også en høyere andel som har vært bekymret for å være ute i offentligheten (49 %).

Variasjoner mellom undergrupper

Kjønn

Det er en høyere andel kvinner som ble påvirket til å ta en annen beslutning (7 %), sammenlignet med menn (0 %). Det er ingen øvrige signifikante variasjoner mellom kjønn.

Alder

Hendelsene har særlig ført til at den yngste aldersgruppen mellom 18 og 29 år har begrenset sin talefrihet rundt et politisk tema (84 %) og vurdert å slutte som politiker (77 %). Det er også en gjennomsnittlig høyere andel blant de unge som har vært engstelig for egen sikkerhet (47 %) og vært redd for å bli fysisk angrepet (22 %).

De litt eldre politikerne mellom 30 og 39 år har oftere nølt med å stå frem med et bestemt standpunkt (67 %), vært bekymret for å være ute i offentligheten (51 %), økt sikkerheten hjemme (23 %) og endret daglige rutiner (26 %), sammenlignet med øvrige aldersgrupper.

Geografi

Personer som bor i sentrale områder har særlig vært engstelig for egen sikkerhet (39 %), vært redd for å bli fysisk angrepet (31 %) og være alene hjemme (21 %). Personer som bor i mellomsentrale områder har derimot oftere unnlatt å engasjere eller uttale seg i en spesifikk sak eller saksfelt (65 %).

Partitilhørighet

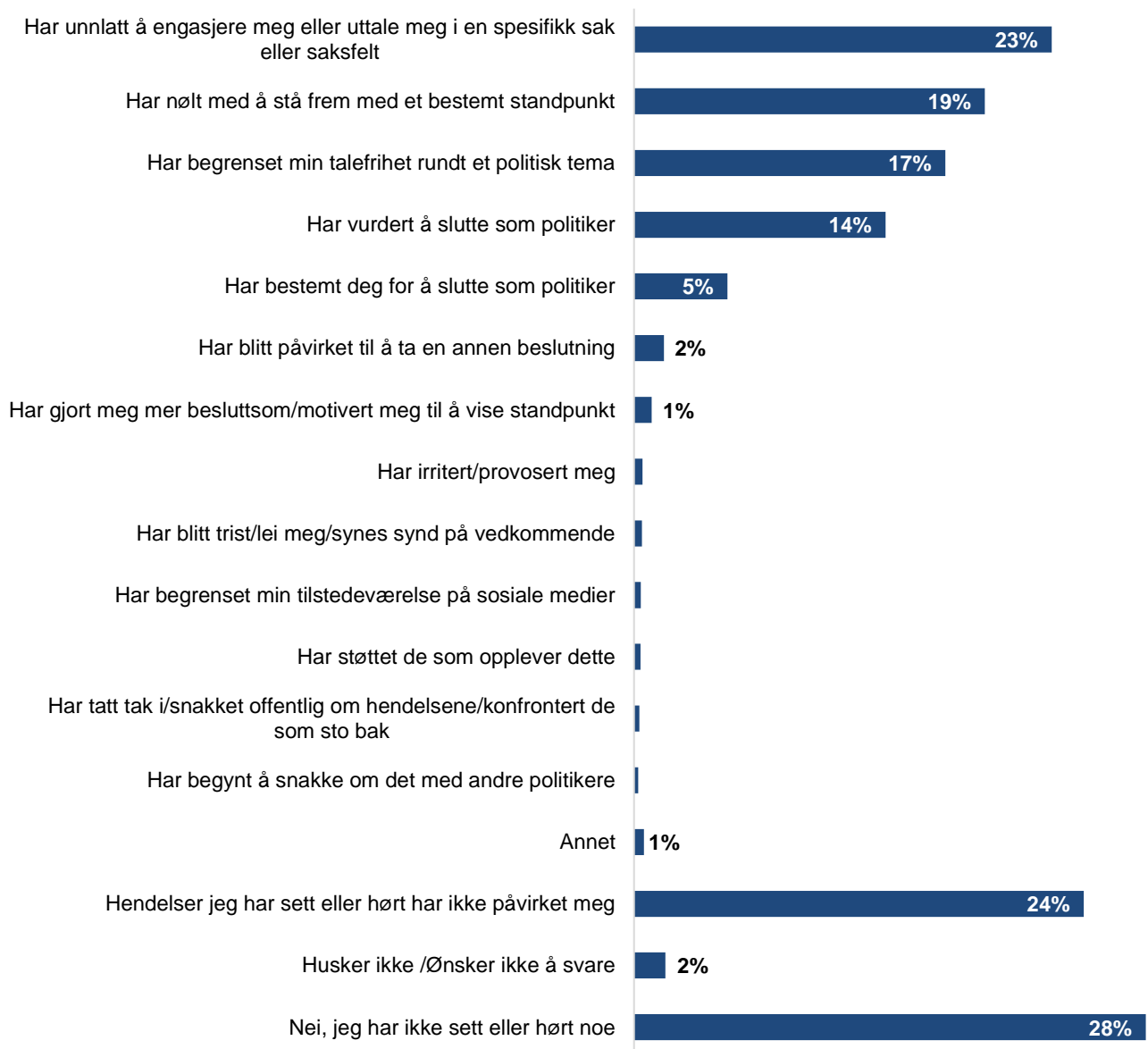
Det er en høyere andel blant Høyre-politikere som har økt sikkerheten hjemme (26 %), og en høyere andel blant FrP-politikere som har endret daglige rutiner (38 %) eller redusert sosiale aktiviteter (74 %). Sist men ikke minst, er det en gjennomsnittlig høyere andel blant politikere tilhørende Senterpartiet som har bestemt seg for å slutte som politiker (33 %).

4.6.4 Konsekvenser for den politiske sfære

Et viktig kjennetegn ved hatefulle ytringer er at det ikke bare rammer enkeltindividet, men også den tilhørende gruppen som helhet. I tilfeller med hatefulle ytringer mot politikere ser vi at trusler og hatefulle ytringer mot politikere rammer denne yrkesgruppen som et kollektiv - også de som ikke har blitt utsatt for hatefulle ytringer eller trusler direkte.

Resultatene viser at hatefulle ytringer og trusler har såkalte «spill-over effekter» i den øvrige politiske sfæren (Figur 14), og kan således medføre økt selvbegrensning også blant politikere som ikke selv har vært utsatt for hatefulle ytringer eller trusler. Nesten en fjerdedel har unnlat å engasjere eller uttale seg i en spesifikk sak eller saksfelt, og nesten 1 av 5 har nølt med å stå frem med et bestemt standpunkt eller begrenset sin talefrihet rundt et politisk tema. Ser man nærmere på dem som har vært utsatt for hatefulle ytringer eller trusler, viser resultatene at en fjerdedel har begrenset sin egen talefrihet rundt et politisk tema (25 %) og vurdert å slutte som politiker (26 %).

Figur 14. Har hets og hatefulle trusler som du har hørt eller sett andre politikere i kommunestyret/fylkestinget bli utsatt for påvirket deg på noen måte? (Alle, n=1700)

Variasjoner mellom undergrupper

Kjønn

Det er en høyere andel kvinner enn menn som sier at hendelsene har begrenset deres talefrihet rundt politiske temaer (23 %), at de har nølt med å stå frem med et bestemt standpunkt (25 %) og at de har unnlatt å engasjere seg eller uttale seg i en spesifikk sak eller saksfelt (28 %). Andelen er høyest blant menn når det gjelder de som ikke har sett eller hørt noe (31 %) eller at det ikke har påvirket dem (27%).

Alder

Hendelser har særlig ført til at den yngste aldersgruppen mellom 18 og 29 år har begrenset sin talefrihet rundt et politisk tema (26 %). I aldersgruppen 30 – 39 år finner vi den største andelen som sier at de har vurdert å slutte som politiker (21%). I denne aldersgruppen finner vi også større andeler enn gjennomsnittet når det gjelder å føle at det har begrenset deres talefrihet rundt politiske temaer (22 %), og de har unnlatt å engasjere seg eller uttale seg i en spesifikk sak eller saksfelt (32 %). Også blant de mellom 40 – 49 år finne vi flere enn gjennomsnittet når det gjelder de som har nølt å stå frem med et bestemt standpunkt (23 %) og de som har unnlatt å engasjere seg eller uttale seg i en spesifikk sak eller saksfelt (27 %). Blant de over 50 år finner vi flest som ikke har sett eller hørt noe (40 %).

Geografi

Andelen som har unnlatt å engasjere seg eller uttale seg i en spesifikk sak eller saksfelt er størst blant de som bor sentralt (30 %). Størst andel som ikke sett eller hørt noe finner vi blant de som bor i de minst sentrale strøkene (33 %).

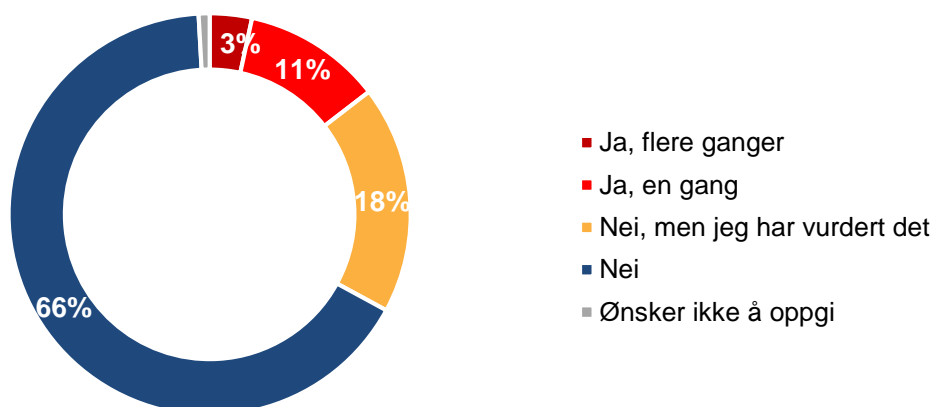
Partitilhørighet

Det er en høyere andel blant Arbeiderpolitikere som har vurdert å slutte som politiker (18 %), og påvirket dem til å ta en annen beslutning (3 %). Vi finner en større andel blant FrP-politikere (3 %) og blant Rødt (10 %) som har blitt mer besluttsomme og motiverte til å vise standpunkt.

4.6.5 Politianmeldelser og opplevelse av saksbehandling

Undersøkelsen viser at totalt har 14 % av de lokalpolitikerne som har opplevd hatefulle ytringer eller trusler har anmeldt forholdet til politiet. I tillegg har 18 % vurdert å anmelde hendelsen.

Figur 15. Har noen av de hatefulle ytringene eller truslene ført til at du har politianmeldt saken(e)? (Filter: Har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler, n=673)

Hvor alvorlig hendelsen oppleves av den enkelte vil selvfølgelig være avgjørende for om man politianmelder hendelsen eller ikke. Resultatene viser at det er signifikant flere som har politianmeldt eller har vurdert å gjøre det, blant de lokalpolitikere som har vært utsatt for *konkrete trusler* sammenlignet med de som har vært utsatt for hatefulle ytringer. Blant de som har vært utsatt for konkrete trusler fordeler resultatene seg med ca 1/3 (36%) som har politianmeldt en eller flere ganger, ca 1/3 (33 %) som har vurdert å gjøre det og ca 1/3 (30 %) som ikke har gjort det.

Grensen mellom lovlige og ulovlige ytringer kan for mange være vanskelig å sette, og kan være en av årsakene til at man ikke går til det skrittet å anmelde hendelser som dreier seg om hatefulle ytringer. Kun 6 % av de som har vært utsatt for hatefulle ytringer har politianmeldt hendelsen en eller flere ganger, og ca 1 av 10 (12 %) har vurdert å gjøre det.

I tabellen 1 nedenfor har vi sett på hvordan politianmeldelsene fordeler seg på de forskjellige hendelsene lokalpolitikere har vært utsatt for.

Tabell 1. Politianmeldelser fordelt på ulike type hendelser man har opplevd (Filter: *Har vært utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler*, n=673) Grønn celle: Signifikant flere enn gjennomsnittet

	Total	Sendt deg uønskede og plagsomme sms, e-poster eller brev	Henvendt seg på en plagsom og uønsket måte via Twitter, Facebook eller andre sosiale medier	Formidlet ondsinnet informasjon om deg (f.eks. avisinnlegg, blogginnlegg, sverteskampanjer på nettet eller lignende)	Foretatt ubehagelige eller uønskede tilnærmelser eller kontaktforsøk (f.eks. hjemme, på arbeid eller på offentlige steder)
Antall	673	277	353	317	143
Ja, flere ganger	3 %	6 %	4 %	3 %	6 %
Ja, en gang	11 %	16 %	12 %	11 %	19 %
Nei, men jeg har vurdert det	18 %	28 %	22 %	25 %	28 %
Nei	66 %	50 %	60 %	60 %	46 %
Ønsker ikke å oppgi		1 %	1 %	1 %	1 %

	Total	Foretatt uønskede og plagsomme telefonoppringninger til deg	Opptrådt på en ubehagelig eller urovekkende måte overfor deg i forbindelse med politiske arrangementer eller reiser	Truet med å skade deg eller personer som står deg nær	Fysisk angrepet deg eller forsøkt å angripe deg
Antall	673	161	145	94	24
Ja, flere ganger	3 %	10 %	5 %	16 %	13 %
Ja, en gang	11 %	15 %	14 %	29 %	15 %
Nei, men jeg har vurdert det	18 %	30 %	24 %	31 %	25 %
Nei	66 %	44 %	56 %	22 %	44 %
Ønsker ikke å oppgi		1 %	1 %	1 %	3 %

	Total	Oppholdt seg rundt hjemmet ditt eller andre steder du ofte oppholder deg og som du har opplevd som truende eller invaderende	Gått til falskt rettslig søksmål mot deg	Gjort skadeverk på eiendom eller gjenstander som tilhører deg (f.eks. hus eller bil)	Fulgt etter deg (f.eks. i bil eller til fots)
Antall	673	28	13	31	10
Ja, flere ganger	3 %	21 %	30 %	18 %	16 %
Ja, en gang	11 %	38 %	7 %	31 %	28 %
Nei, men jeg har vurdert det	18 %	24 %	25 %	17 %	26 %
Nei	66 %	14 %	38 %	32 %	29 %
Ønsker ikke å oppgi		3 %	0 %	2 %	0 %

Variasjoner mellom undergrupper (anmeldt hendelsen)

Her finner vi kun signifikante forskjeller når det gjelder sentralitet. Større andel blant de som bor sentral som har anmeldt hendelser flere ganger (7 %) og størst andel som ikke har anmeldt blant de som bor minst sentralt (73 %).

Hvordan lokalpolitikerne *opplevde politianmeldelsen* vises i figuren nedenfor (Figur 16). Blant lokalpolitikerne som politianmeldte hendelsen finner vi omlag 1 av 3 (30 %) som opplevde at behandlingen av saken og oppfølging fra politiets side var bra, mens 16 % opplevde at oppfølgingen var dårlig/fikk ikke hjelp. Ca 1 av 4 saker (24 %) ble henlagt, mens i 6 % av tilfellene ble PST involvert. Vedkommende som utførte handling ble dømt i 5 % av tilfellene og bøtelagt i 4 %.

Figur 16. Kan du kort beskrive hvordan du opplevde at anmeldelse(n) ble behandlet og fulgt opp av politiet? (Filter: *Politianmeldt en hendelse*, n=101)

Variasjoner mellom undergrupper (opplevelsen av anmeldelsen)

Kjønn

Her ser vi at det er flest kvinner som sier at opplevelsen/oppfølgingen var bra (44 %). Dette kan også ha en sammenheng med at det er signifikant færre kvinner enn menn som har opplevd at saken de politianmeldte ble henlagt. 9 % av kvinnene opplevde at saken ble henlagt, mot 34 % menn.

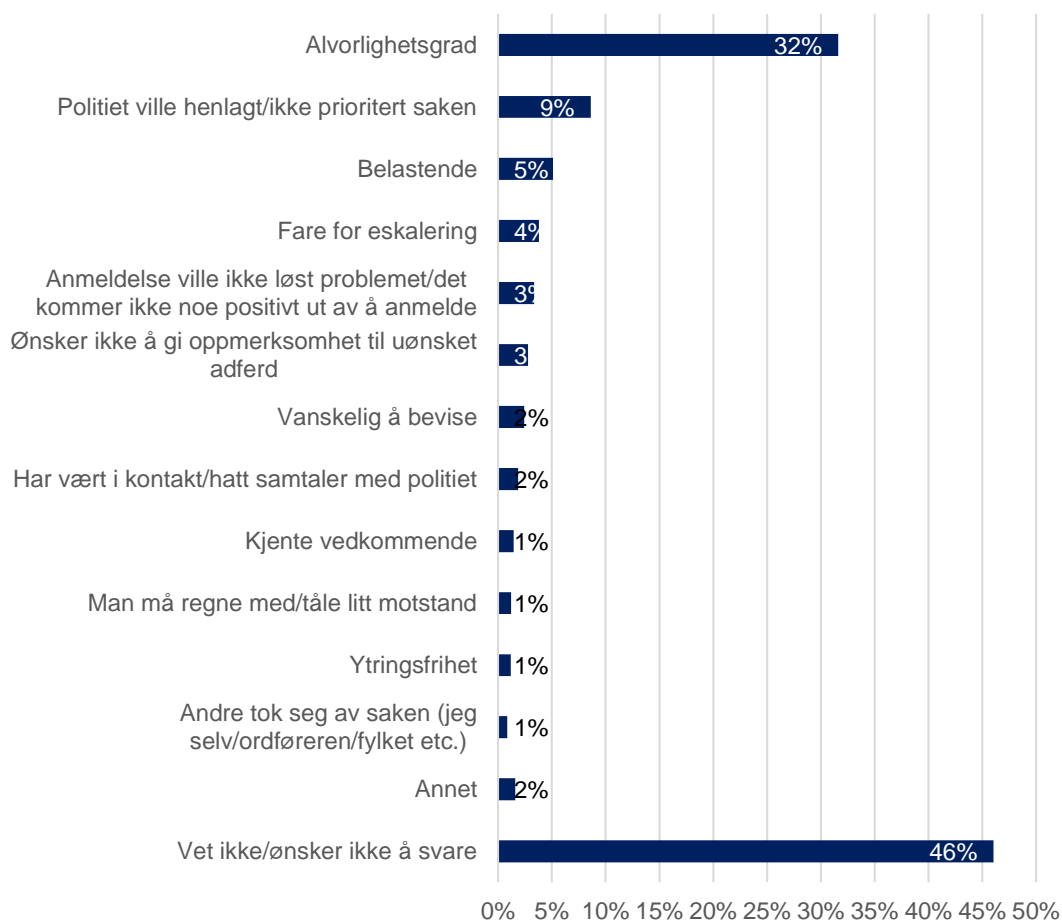
Når det gjelder de **andre undergruppene** har vi her valgt å ikke kommentere disse da basene er svært små.

Årsakene til at man valgte ikke å politianmelde hendelsen er vist nedenfor (figur 17).

Alvorlighetsgraden på hendelsen er den viktigste årsaken til at man valgte *ikke* å politianmelde hendelsen (32 %). Neste 1 av 10 (9 %) lokalpolitikere som valgte *ikke* å anmelde saken mente at politiet ville ha henlagt saken/ikke prioritert den. I underkant av halvparten (46 %) vet ikke eller ønsker ikke å oppgi årsaken til at de valgte *ikke* å anmelde hendelsen.

Figur 17. Hva var årsaken(e) til at du valgte å ikke gå til politianmeldelse av saken(e)?

(Filter: Valgte å ikke politianmelde hendelsen, n=565)

Variasjoner mellom undergrupper (hvorfor ikke anmeldt)

Kjønn

Ingen signifikante forskjeller mellom kjønnene på dette spørsmålet.

Alder

Signifikant flest (25 %) i den yngste aldergruppen (18 – 29 år) sier at årsaken til at de ikke anmeldte saken var at de tror politiet ville henlagt/ikke prioritert saken. Om lag 1 av 10 (11%) i denne målgruppen var også redd for eskalering. Blant lokalpolitikere over 60 år finner vi en signifikant større andel (7 %) enn blant de andre aldersgruppene som mener at en anmeldelse ikke ville ha løst saken /ikke komme noe positivt ut av det.

Geografi

Personer som bor i sentrale områder har ikke anmeldt saken fordi de ikke ønsket oppmerksomhet til uønsket adferd (8 %). Dette er også tilfellet for lokalpolitikere bosatt i Agder og Rogaland (7 %). Flest bosatt i Oslo og Akershus (20 %) unnlot å politianmelde saken fordi de mente at politiet ville henlegge saken/ikke prioritere den.

Partitilhørighet

Det er en høyere andel blant FrP-politikere som har valgt ikke å anmelde hendelse fordi de opplevde det som belastende (16 %), kjente vedkommende (5 %) eller mente at dette ikke hadde løst problemet (10 %). Blant Sv politikere er det en større andel som valgte ikke å anmelde hendelsen fordi de så en fare for eskalering (16 %) eller at de ikke ønsket å gi oppmerksomhet til en uønsket adferd (15 %).

5. Oppsummering og drøfting

5.1 Ytringsfrihetens liberale dilemma

Ytringsfriheten er en liberal rettighet som gir mulighet for en aktiv og kritisk offentlighet, og de folkevalgte politikerne er kanskje det fremste eksempelet på nettopp hva som kjennetegner utøvelsen av et liberalt demokrati. Med ytringsfriheten ligger det et idealistisk og filosofisk utgangspunkt om at meningsmangfoldet skal være stort og taket for ulike typer ytringer skal være høyt. Ytringsfrihetens muligens viktigste funksjon er å tilrettelegge for en aktiv og kritisk offentlighet. Dette innebærer også at personer med makt, som i stor grad også inkluderer politikere, blir rettmessig gjenstand for kritikk og konfrontasjon. Tidligere forskning viser også at befolkningen har høyere aksept for at politikere utsettes for nedsettende ytringer, enn andre grupper (Midtbøen 2017).⁶

Politikernes erfaringer og beretninger om hatefulle ytringer og trusler som de har opplevd i sitt politiske virke stiller spørsmål med både hvordan ytringsfriheten bør praktiseres i offentlige debatten, men også hvor mye en politiker egentlig må kunne tåle. Folkevalgte politikere har måttet håndtere utfordringer knyttet til deres synlighet i offentligheten på en helt annen måte enn politikere før dem. Med utviklingen av moderne kommunikasjonsteknologi og utbredelsen av nye arenaer for kommunikasjon har det vokst frem nye del-offentligheter med en egen særegen dynamikk og debattkultur. I undersøkelsen peker de folkevalgte politikerne nettopp på sosiale medier og kommentarfelt på nett som de viktigste plattformene for fremsettelse av hatefulle ytringer eller trusler. Disse offentlighetene er ofte uredigerte og usensurerte, og på mange måter både utfordrer og utvider grensene for ytringsfriheten. Selv om slike fora på den ene siden kan ses som en demokratisk pluralisering av ytringer og meninger, gir dette samtidig filtrerte meningsmangfold og økte muligheter for å være anonym – som kan muligens føre til at man tar mindre ansvar for ens språkhandlinger. I siste instans kan dette bidra til å øke tilbøyeligheten til å ytre seg hatefullt mot folkevalgte politikere, samtidig som det gjør det vanskeligere å identifisere dem som fremmer hets og trusler.

5.2 Interne og eksterne barrierer for demokratisk deltagelse

Erfaringer med trusler og hets rettet mot politikere som enkeltindivider er et klart eksempel på en trussel mot ytringsfriheten, og demokratiet som sådan. Det vil i en del tilfeller også kunne føre til domfellelse dersom sakene blir anmeldt og brakt for retten. Hatefulle ytringer og trusler utgjør et demokratisk problem når slike handlinger medfører at de folkevalgte politikerne begrenser sin politiske aktivisme, tyr til selvbegrensning eller selvsensur i politisk debatt, eller i sin ytterste konsekvens trekker seg tilbake fra offentligheten fullstendig.

I denne sammenhengen identifiserer tidligere forskning et skille mellom interne og eksterne barrierer som kan true politikeres demokratiske deltakelse i offentligheten (Midtbøen 2017). Eksterne faktorer er såkalte *utstøttingsmekanismer*, slik som nedsettende ytringer, trusler, hets og sjikane som kommer utenifra og der avsenderen ikke nødvendigvis har en direkte relasjon eller kjennskap til politikeren. Undersøkelsen viser at selv om det er mange som har vært utsatt for hatefulle ytringer og trusler, er det relativt få som har vært utsatt for ytringer som har rettslig vern jf. straffeloven §185, som vi gjerne forbinder med hatefulle ytringer som konsept, dvs. ytringer som er rettet mot etnisitet, religion, funksjonsnedsettelse og seksuell orientering.

Det virker imidlertid som den fremste årsaken til at folkevalgte politikere blir utsatt for hatefulle ytringer og trusler er direkte knyttet til deres politiske virke og tilhørighet. Det vil si i forbindelse med enkeltsaker de har frontet i offentligheten, at de er en kjent person eller måten mediene omtaler dem på. Selv om disse ytringene og truslene naturligvis også kommer fra den bredere offentligheten,

⁶ Midtbøen, Steen-Johnsen, Torbjørnsrud (2017) *Status for Ytringsfrihet 2015 – 2017: Offentlighetens grenser*

forteller mange i de åpne svarene om politisk spill, interne maktkamper både mellom partifeller og med politikere fra andre partier. I denne sammenheng blir det relevant å koble inn relevansen av interne barrierer for ytringsfrihet, som i denne undersøkelsen viser at er av høy relevans og står frem som en betydelig utfordring i den politiske sfæren.

5.3 En demokratisk utfordring

I filosofien og samfunnsvitenskapen finnes det ulike tilnærminger til hvordan ytringsfriheten bør håndteres i det offentlige rom. En liberal oppfatning vil vektlegge en absolutt ytringsfrihet, der alle typer ytringer fremsettes, kritiseres og tilbakevises – et såkalt «marked for frie ideer» (se John Stuart Mill, Habermas, m.m.). Men en bred ytringsfrihet med stort meningsmangfold kommer ikke uten kostnad. Slik resultatene viser medfører dette for politikeres del ofte en reell bekymring for egen sikkerhet og iverksetting av en rekke sikkerhetstiltak, men også økt selvbegrensning og selvsensurering knyttet til enkeltsaker og i det offentlige rom for øvrig. Dette faktum gjør at man må spørre seg hvorvidt en absolutt ytringsfrihet er den fremste løsningen i demokratiets ånd. En restriktiv tilnærming vil ta til ordet for at ytringsfriheten bør begrenses på ulike måter dersom kostnadene ved en ytring er større enn kostnadene ved at ytringsfriheten begrenses – enten for enkeltindivider eller samfunnet som helhet. En slik «balance of harms»-tilnærming (se Bangstad og Vetlesen m.m.) vil vektlegge at ytringsfriheten ikke bør være absolutt, men må balanseres i forhold til andre hensyn og menneskerettigheter, slik som rettslig vern mot at minoriteter skal måtte utsettes for hets og sjikane.

Et viktig funn i denne undersøkelsen er at 43 % har vært utsatt for hatefulle ytringer eller trusler. Dette har hatt reelle konsekvenser for mange politikeres atferd og motivasjon, men kan i siste instans også medføre negative effekter på lang sikt. Konsekvensene av hatefulle ytringer og trusler mot folkevalgte politikere kan inndeles i tre nivåer:

- For det første vil slike hendelser ha effekter på individnivå, som innebærer at individuelle politikere skremmes fra å delta i demokratiet på samme måte som tidligere. Resultatene viser tydelig tegn til slike effekter på *individnivå*, der mange politikere meddeler at de har begrenset sin talefrihet og sensurert seg selv, både når det gjelder enkeltsaker men også med tanke på mindre synlighet i offentligheten generelt. Dette gir støtte til ideen om en såkalt *taushetsspiral*, der hatefulle ytringer og trusler medfører tilbaketreking i det offentlige rom (Neumann 1974)⁷. Særlig ser man at de som har vært utsatt for trusler har i størst grad blitt engstelige for egen sikkerhet, begrenset sin synlighet i offentligheten og iverksatt diverse sikkerhetstiltak. De som har vært utsatt for hatefulle ytringer har på sin side oftere begrenset sin talefrihet og sensurert seg selv.
- Det som særlig kjennetegner hatefulle ytringer er at det rammer grupper, ikke bare individer. På *gruppenivå* viser resultatene at hatefulle ytringer har konsekvenser for politikere kollektivt og som yrkesgruppe. Hatefulle ytringer eller trusler kan ha sosiale implikasjoner på gruppenivå som utfordrer grensene for ytringsfrihet, både internt i den politiske sfære og eksternt i befolkningen, og kan føre til tilbaketreking selv om man ikke har blitt rammet direkte. 17 % av politikere som ikke har direkte vært utsatt for hatefulle ytringer eller trusler forteller at de har unnlatt å engasjere seg eller uttale seg i en spesifikk sak eller saksfelt, fordi de har blitt påvirket av å ha hørt eller sett at andre politikere har blitt utsatt for slike hendelser.
- Det er alvorlig at slike hendelser påvirker motivasjonen til å fortsette som politiker, og på sikt kan det også utgjøre et demokratisk problem hvis det også hindrer rekrutteringen av nye politikere når dem ser hva slags omkostninger et politisk engasjement kan medføre. Dersom enkelte grupper i samfunnet blir systematisk mer utsatt for hatefulle ytringer eller trusler enn

⁷ Elisabeth Noelle-Neumann (1974) *The Spiral of Silence A theory of Public Opinion*. The Journal of Communication, 1974, Vol 24:2, pp.43-51

andre, kan dette i sin ytterste konsekvens ha negativ innvirkning på ytringsfriheten og utgjøre et demokratisk problem som sådan.

5.4 En nåværende problemstilling for fremtidens demokrati

Et av de viktigste rekrutteringsplattformene til den politiske sfære er partienes respektive ungdomspartier, som har vært en drivende kraft for demokratiets pulserende offentlighet. I denne sammenheng er det særlig interessant å se på den yngre generasjon med politikere, som er en særegen gruppe med tanke på de erfaringer og referanserammer som preger denne generasjonen. Det er en generasjon der mange har et nært forhold til 22. juli 2011, men også har hatt hele sin politiske sosialisering i en tid preget av offentlige debatter om ytringsfrihet, hatprat og ytringsansvar (Midtbøen 2017).

I tillegg er denne generasjonen vokst opp med internett og sosiale medier, og er synlige og aktive på digitale arenaer på en helt annen måte en generasjonene før dem. Hva som forstås som hatefulle ytringer og hvordan det oppleves er langt på vei normativt og konseptet kan oppleves ulikt for ulike grupper, og det kan tenkes at de unges forhold til sosiale medier og bevissthet rundt hatefulle ytringer har påvirket resultatene i denne undersøkelsen. Det er likevel påfallende at resultatene viser en tydelig effekt av hatefulle ytringer og trusler på den yngste aldersgruppen. De unge politikerne blir særlig påvirket av hatefulle ytringer og trusler som de har vært utsatt for, samtidig som de i større grad vurderer å begrense sin talefrihet rundt politiske temaer og i sin ytterste konsekvens vurderer å slutte som politiker.

Ytringsfriheten står sterkt i Norge, men med frihet følger det også et moralsk ansvar som først og fremst handler om menneskeverdet. Et velfungerende demokrati i fremtiden er helt avhengig av rekruttering av nye unge politikere, og det er et kollektivt ansvar å sikre at de unge ikke skremmes bort fra den politiske sfære og demokratisk deltagelse forøvrig.

Vedlegg 1. Fordeling av fylke- kommunerepresentanter

Tabell. V.1 Fordeling av fylke- og kommunerepresentanter etter kjønn

Kjønn	SSB %	SSB Antall	Utvalg %	Utvalg Antall
Menn	60,6	6877	61,0	1037
Kvinner	39,4	4464	37,7	641

Tabell. 3.1 Fordeling av fylke- og kommunerepresentanter etter aldersgrupper

Aldersgrupper	SSB %	SSB Antall	Utvalg %	Utvalg Antall
18-29 år	9,7	1104	3,2	54
30-39 år	15,5	1753	8,9	152
40-49 år	28,1	3182	21,6	367
50-59 år	26,1	2955	32,1	546
60 år eller eldre	20,7	2347	34,2	581

Tabell. V.1 Fordeling av fylke- og kommunerepresentanter etter landsdel

Landsdel	SSB %	SSB Antall	Utvalg %	Utvalg Antall
Oslo og Akershus	7,7	871	11,4	194
Hedmark og Oppland	10,8	1224	11,5	195
Sør-Østlandet	18,9	2142	18,2	309
Agder og Rogaland	13,9	1573	17,9	304
Vestlandet	21,5	2438	18,4	312
Trøndelag	10,8	1228	10,5	178
Nord-Norge	16,4	1865	12,2	208

Tabell. V.1 Fordeling av fylke- og kommunerepresentanter etter partitilhørighet

Partitilhørighet	SSB %	SSB Antall	Utvalg %	Utvalg Antall
Arbeiderpartiet	32,8	3717	32,4	550
Fremskrittspartiet	8,5	968	7,6	130
Høyre	18,5	2102	18,8	320
Kristelig folkeparti	5,9	670	7,2	123
Senterpartiet	16,3	1854	14,9	254
Sosialistisk Venstreparti	3,4	384	4,8	81
Venstre	5,1	581	6,1	103
Andre lister	9,4	1065	4,9	83

Vedlegg 2. Feilmarginer

Antall observasjoner	Prosentresultat							
	1/99	5/95	10/90	15/85	20/80	30/70	40/60	50/50
50	2.8	6	8.3	9.9	11.1	12.7	13.6	13.9
100	2	4.3	5.9	7	7.8	9	9.6	9.8
135	1.7	3.7	5.1	6	6.7	7.7	8.3	8.4
150	1.6	3.5	4.8	5.7	6.4	7.3	7.8	8
170	1.5	3.3	4.5	5.4	6	6.9	7.4	7.5
200	1.4	3	4.2	4.9	5.5	6.4	6.8	6.9
300	1.1	2.5	3.4	4	4.5	5.2	5.5	5.7
335	1.1	2.3	3.2	3.8	4.3	4.9	5.2	5.4
400	1	2.1	2.9	3.5	3.9	4.5	4.8	4.9
500	0.9	1.9	2.6	3.1	3.5	4	4.3	4.4
600	0.8	1.7	2.4	2.9	3.2	3.7	3.9	4
778	0.7	1.5	2.1	2.5	2.8	3.2	3.4	3.5
800	0.7	1.5	2.1	2.5	2.8	3.2	3.4	3.5
813	0.7	1.5	2.1	2.5	2.7	3.2	3.4	3.4
900	0.7	1.4	2	2.3	2.6	3	3.2	3.3
1000	0.6	1.4	1.9	2.2	2.5	2.8	3	3.1
1600	0.5	1.1	1.5	1.7	2	2.2	2.4	2.5
3000	0.4	0.8	1.1	1.3	1.4	1.6	1.8	1.8
5000	0.3	0.6	0.8	1	1.1	1.3	1.4	1.4
5347	0.3	0.6	0.8	1	1.1	1.2	1.3	1.3
6500	0.2	0.5	0.7	0.9	1	1.1	1.2	1.2

Prosentresultat pluss/minus feilmarginen i tabellen angir et intervall som med 95% sannsynlighet inneholder det sanne resultatet